

Het probleem Brussel-Halle-Vilvoorde

Analyse van een staatsrechtelijke doos van Pandora

Servaas Lindemans

Onder wetenschappelijke begeleiding van Prof. Dr. A. Alen

1. PROBLEEMSTELLING EN HISTORIEK

Wanneer het probleem omtrent Brussel-Halle-Vilvoorde precies ontstaan is, is niet exact te bepalen (veel van de communautaire problemen zijn zo oud als België zelf), doch algemeen wordt aangenomen dat de basis werd gelegd in 1962 toen België in taalgebieden werd opgedeeld¹ en men een aparte regeling heeft voorzien voor het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde. Die regeling was apart, aangezien dit arrondissement het enige zou zijn dat in twee taalgebieden gelegen is: deels in het Nederlands taalgebied en deels in het tweetalig taalgebied Brussel-Hoofdstad. De overige arrondissementen bleven beperkt binnen één taalgebied. Die afzonderlijke regeling werd nodig geacht om het onontbeerlijke evenwicht te bewaren tussen de verschillende gemeenschappen en gewesten binnen de Belgische staat, en meer in het bijzonder binnen Brussel en de gemeenten errond. In de loop van de geschiedenis en doorheen de verschillende stappen in de staatshervorming, zijn er met de regelmaat van de klok stemmen opgegaan om deze kieskring, die door velen als een doorn in het oog van de Nederlandstaligen werd beschouwd, te splitsen. Vooral partijen die in de oppositie zaten en hoopten op electoraal succes bij nakende verkiezingen, deden beloften in die zin. Wanneer ze dan eenmaal verkozen geraakten, werden ze geconfronteerd met de gevoeligheid van de problematiek en hielden ze er hun handen liever van af. Het eerste partijoverschrijdende initiatief kwam er in 1971 met een wetsvoorstel van de heer Bascour e.a.² Dit voorstel heeft het echter nooit tot wet geschopt. Tussen verschillende ‘lichter wegende’ voorstellen door kwam er in 1995 dan nog een partijoverschrijdende resolutie, ondertekend door o.a. de senatoren Dielens, Van Erps, Cardoen en Platteau met de belofte een wetsvoorstel in te dienen tot

¹ Zie art. 3, § 2 Taalwet Bestuurszaken zoals gewijzigd bij art. 1 W. 23 december 1970 (*B.S.* 1 januari 1971) en art. 645 W. 16 juli 1993 (*B.S.* 20 juli 1993)

² Wetsvoorstel houdende splitsing van het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde van 3 december 1971, ingediend door de heren Bascour, Pede, Vanderpoorten, De Clercq, Boey en Daems. *Parl. St.* 1971-1972, nr. 9 (R.A. 8785).

het splitsen van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde.³ Ook hun initiatief zou niet meer worden dan een voetnoot in de Belgische politieke geschiedenis. Deze voorstellen tonen wel aan dat het probleem in cyclische bewegingen nu eens hoog op de politieke agenda kwam te staan, om dan weer in de vergeethoek gedruimd te worden. Nooit werd de eis echter genoeg kracht bijgezet om effectief tot een splitsing te komen. Dit was onder meer het gevolg van een constante rechtspraak van het Arbitragehof. Het Grondwettelijk Hof achtte het immers niet strijdig met de Grondwet dat er een kieskring als Brussel-Halle-Vilvoorde bestond. Het herhaalde meermaals dat “het behoud van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde voor de verkiezing van de federale Kamers en van het Europees parlement een keuze is die is ingegeven door de zorg voor een algeheel compromis, in het raam waarvan werd beoogd het onontbeerlijke evenwicht te verwezenlijken tussen de belangen van de verschillende gemeenschappen en gewesten binnen de Belgische Staat.”⁴ Zonder de steun van een onafhankelijk orgaan was het voor de voorstanders bijgevolg enorm moeilijk een splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde door te drukken. Het bleef tot dan een louter politieke kwestie die veel goodwill en politieke durf zou vereisen langs Vlaamse kant. Wanneer het Arbitragehof zich in 2003 dan wel uitspreekt tegen het voortbestaan van de kieskring – althans zo wordt het arrest langs Vlaamse kant verkeerdelijk geïnterpreteerd – is het thema plots weer ‘hot item’ en kan een splitsing niet lang meer uitblijven.

De verandering in de houding van het Arbitragehof is er gekomen naar aanleiding van beroepen tot schorsing en vernietiging van de wetten van 13 december 2002⁵. De inhoud van die arresten wordt hieronder besproken, doch het past hier even kort stil te staan bij de voorgeschiedenis van deze wetten. Op 26 april 2002 werd tussen de regeringspartijen van de regering Verhofstadt I een politiek akkoord bereikt. Dit akkoord was - zoals alle akkoorden - het resultaat van geven en nemen: de Vlaamse regeringspartijen vroegen en kregen de invoering van provinciale kieskringen, de mogelijkheid zich gelijktijdig kandidaat te stellen voor Kamer en Senaat en de invoering van een kisdrempel van 5%. In ruil kregen de Franstaligen de invoering van een paritaire Senaat, constitutieve autonomie en meer geld voor Brussel, en, wat in het licht van dit werk belangrijk is, de belofte van de Vlaamse partijen dat zij Brussel-Halle-Vilvoorde niet zouden splitsen. Het probleem dat zich voor de regering bij dit akkoord stelde was dat het moest opgesplitst worden in een dubbel luik: enerzijds een hervorming van het kiesstelsel, die in feite neerkwam op het eisenpakket van de Vlaamse partijen en die bij gewone meerderheid kon bereikt worden en anderzijds een hervorming van de instellingen waar de Franstalige partijen op aanstuurden, maar waarvoor een Grondwetswijziging nodig zou zijn. Het eerste luik werd reeds vóór de verkiezingen van 18 mei

³ *Parl. St.*, Kamer 2003, nr. 0062/1, 5.

⁴ Arbitragehof 90/1994, 22 december 1994, B.5.8.

⁵ ‘Wet tot wijziging van het kieswetboek evenals zijn bijlage’ van 13 december 2002, *B.S.* 10 januari 2003 en ‘Wet houdende verschillende wijzigingen van de kieswetgeving’ van 13 december 2002, *B.S.* 10 januari 2003.

2003 gerealiseerd met de hoger aangehaalde wetten van 13 december 2002, om het tweede luik te realiseren werd een verklaring tot herziening van de Grondwet ingediend die het de paarsgroene coalitie moest mogelijk maken de nodige grondwettelijke veranderingen door te voeren na de verkiezingen. Het liep echter niet zoals de regering gehoopt had, want aan de paarsgroene coalitie kwam geen verlengstuk en Verhofstadt II werd een paarse coalitie⁶ die in het Parlement niet meer de vereiste tweederde meerderheid kon bereiken, nodig voor de wijziging van de Grondwet⁷. Daarom werden de besprekingen doorgeschoven naar een daartoe opgericht ‘forum’. Op die manier zagen de Franstalige partijen al hun wensen doorgeschoven naar het forum, terwijl de Vlaamse partijen hun zin al hadden gekregen in december 2002. ‘Gelukkig’ voor de Franstaligen was er nog het Arbitragehof dat de wetten van 13 december ten dele vernietigde en de wetgever met de taak opzadelde haar huiswerk opnieuw te maken (infra,V) waardoor in de praktijk de onderhandelingen van 26 april 2002 overgedaan konden worden in het forum. De Vlamingen hadden nu ook een eis: de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde⁸.

2. DE WETTEN VAN 13 DECEMBER 2002

Beide wetten worden hier samen behandeld, aangezien zij beiden kaderen in de hervorming van het kiesrecht die vooropgesteld werd. De hervorming kan in vijf punten samengevat worden: de invoering van een kiesdrempel van 5%, de herinvoering van de plaatsvervangende kandidaten, de mogelijkheid tot dubbele kandidaatstelling voor Kamer en Senaat, de invoering van provinciale kieskringen (met een uitzondering voor Brussel-Halle-Vilvoorde) en de afschaffing van de apparentering (behalve tussen de lijsten van Waals-Brabant en de Franstalige lijsten van B-H-V). Aangezien deze uiteenzetting het probleem Brussel-Halle-Vilvoorde uitvoerig wenst te behandelen, komen de hervormingen op dit gebied het meest uitgebreid aan bod. Toch past het om ook even bepaalde andere aspecten van de kieshervorming, met name de kiesdrempel en de dubbele kandidaatstelling, even te behandelen, daar die in de bespreking van de arresten van het Arbitragehof en in sommige van de nieuwe wetsvoorstellen (infra, VI) ook aan de orde zullen zijn.

⁶ De groenen verdwenen nagenoeg uit het parlement (alleen ECOLO hield nog 4 zetels over), mede als gevolg van de kiesdrempel die zij zelf in de akkoorden van 26 april 2002 mee onderhandeld hadden.

⁷ De paarse regering beschikt over 98 van de 150 Kamerzetels en over 45 van de 71 senatoren (zonder de senatoren van rechtswege mee te tellen). Zie H. Vuye, C. Desmecht en K. Stangherlin, “La réforme électorale de décembre 2002 : la Cour d’arbitrage annule le passé et impose le futur !”, *C.D.P.K.* 2003, afl. 3, 394.

⁸ Op het politieke getouwtrek over het al dan niet in het forum opnemen van de kwestie Brussel-Halle-Vilvoorde, gaan we hier niet in. Dit gebakkelei werd er niet eenvoudiger op sinds de verkiezingen van juni 2004 waaruit een asymmetrische besturing van het land is voortgekomen: de regeringen van de deelstaten, zowel aan Vlaamse als aan Waals/Franstalige kant, zijn niet op dezelfde wijze samengesteld als de federale regering.

De invoering van een kiesdrempel van 5% moest de versnippering van het politieke landschap (vooral in Vlaanderen) tegengaan⁹. Het nieuw art. 165bis van het Kieswetboek bepaalde dat enkel die lijsten die in een kieskring minstens 5% van het algemeen totaal van de geldig uitgebrachte stemmen behaald hebben, in aanmerking komen voor zetelverdeling. Voor de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde is er een bijzondere regeling voorzien (infra, III). De nieuwe wetten maakten het voor politici ook mogelijk om zich kandidaat te stellen voor Kamer én Senaat. Doch deze mogelijkheid werd beperkt tot de verkiezingen van 18 mei 2003.

Het nieuwe art. 118 van het Kieswetboek verklaarde duidelijk in het vierde lid, dat niemand kandidaat mag zijn voor Kamer en Senaat, maar week daar in het negende lid meteen vanaf, weliswaar onder bepaalde bijkomende voorwaarden: bij gelijktijdige kandidaatstelling moest de kandidatuur ingediend worden in de kieskring van de woonplaats van de betrokkene, en wat kandidaten van Brussel-Halle-Vilvoorde betrof, moest het kiescollege waartoe men zich richtte bij zijn kandidatuur voor de Senaat overeenkomen met de taalverklaring voor de verkiezing van de Kamer. Bovendien moet de verkozene binnen de drie dagen na de afkondiging van zijn verkiezing een keuze maken tussen beide mandaten.

De belangrijkste nieuwigheid in de hervormingen was ontegensprekelijk de invoering van de provinciale kieskringen. De oude kiesarrondissementen werden afgeschaft en de provinciegrenzen zouden voortaan ook gelden als grenzen voor de kieskring. Dit zou de overzichtelijkheid voor de kiezer bevorderen zo luidde het, maar het speelde vooral in de kaart van de twee grote Vlaamse meerderheidspartijen die in elk van de provincies politici-vedetten aan het klaarstomen waren. Deze provinciale kieskringen zouden op zich niet tot veel commotie geleid hebben, ware het niet dat de hervorming niet overal doorgetrokken werd. Het oude kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde bleef bestaan, terwijl Waals-Brabant wel een aparte kieskring werd, net als Leuven. Om het geheel in Vlaanderen toch het uitzicht te geven van een provinciale kieskring, werden de lijsten van Leuven en de Nederlandstalige lijsten van B-H-V verplicht gelijkgeschakeld en kandidaten voor beide kieskringen mochten dan ook in gelijk welke van de twee kieskringen hun kandidatuur indienen (art. 4 Wet tot wijziging van het kieswetboek). Om daartegenover dan weer de Franstaligen niet te schofferen werd apparentering of lijstenverbinding, hoewel afgeschaft in alle andere kieskringen¹⁰, uitzonderlijk toegestaan tussen de Franstalige lijsten van B-H-V en de lijsten van de kieskring Waals-Brabant. Zo wilde men het precaire evenwicht in de vroegere provincie Brabant vrijwaren. De regering verwijst daarvoor

⁹ *Parl. St.*, Kamer 2001-2002, nr. 1806/8, 9.

¹⁰ De regering vond deze afschaffing nodig wegens de onvoorspelbaarheid en onrechtvaardigheid van het systeem van lijstenverbinding. *Parl. St.*, Kamer, 2001-2002, 1806/1, 3.

verschillende keren naar het arrest 90/94 van het Arbitragehof. Daarin had het Hof gesteld dat “het behoud van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde voor de verkiezing van de federale Kamers en van het Europees Parlement een keuze is die is ingegeven door de zorg voor een algeheel compromis, in het raam waarvan werd beoogd het onontbeerlijk evenwicht te verwezenlijken tussen de belangen van de verschillende gemeenschappen en gewesten binnen de Belgische Staat.”¹¹ Deze verantwoording voor de bijzondere modaliteiten in de oude provincie Brabant zal door het Hof in zijn schorsings- en vernietigingsarresten niet meer zonder meer aanvaard worden (infra, V).

In Brussel-Halle-Vilvoorde zouden kandidaten in een akte van bewilliging moeten verklaren of zij Nederlandstalig dan wel Franstalig zijn¹², om zo afzonderlijke lijsten van Franstaligen en Nederlandstaligen te kunnen maken, nodig voor het nieuwe systeem van zetelverdeling in Brussel-Halle-Vilvoorde (stemmen op Nederlandstalige lijsten worden gescheiden van stemmen op Franstalige lijsten en bij de stemmen van Leuven opgeteld, infra, III) en de indeling in taalgroepen in de Kamer. Tegen deze akte van bewilliging had de Raad van State al bezwaren in zijn advies omtrent beide wetten. De Raad stelde zich de vraag wat de reikwijdte zou zijn van de ‘verklaring’. Er werd in het wetsvoorstel (en in de uiteindelijke wet) ook geen systeem van controle voorzien. Zou er een controle ingevoerd worden die louter de vormvereisten betreft, of zou men ook moeten bewijzen dat de taal die men vooropstelt in zijn akte van bewilliging wel degelijk ‘de zijne’ is? “In het tweede geval zou deze bepaling een verkiesbaarheidsvereiste opleggen en daardoor een schending inhouden van artikel 64, 2° lid van de Grondwet.”¹³ Bovendien merkt de Raad op dat het wetsvoorstel discriminerend is in de zin dat het doordat kandidaten in hun akte van bewilliging moeten verklaren of zij Nederlandstalig dan wel Franstalig zijn, de mogelijkheid voor bijvoorbeeld Duitstaligen om zich kandidaat te stellen in Brussel-Halle-Vilvoorde, uitsluit.¹⁴

3. HET ARREST 30/2003 VAN 26 FEBRUARI 2003

Dat een belangrijke hervorming zoals deze van de wetten van 13 december die bovendien nog zo politiek gekleurd was, zou worden aangevochten vanuit verschillende hoek, hoeft niet te verwonderen. Het verzoek tot schorsing werd ingediend door vertegenwoordigers van de Vlaamse oppositiepartijen Vlaams Blok, CD&V, N-VA en Vivant.

¹¹ Arbitragehof 90/1994, 22 december 1994, B.5.8.

¹² Zie het voorgestelde nieuwe art. 115 Kieswetboek (art. 4 Wet tot wijziging van het Kieswetboek evenals zijn bijlage).

¹³ Advies nr. 33.402/4 van de Raad van State van 24 mei 2002. *Parl. St.*, Kamer, 2001-2002, 1806/2, nr. 2.

¹⁴ Dit bezwaar zal later letterlijk overgenomen worden in beroepen tot schorsing en vernietiging (infra, III en V).

Eerst en vooral wordt de dubbele kandidaatstelling aangevochten. De verzoekers voeren aan dat deze mogelijkheid een ongelijkheid invoert tussen kiezers die stemmen op een kandidaat die slechts opkomt voor één van beide Kamers, en dezen die kiezen voor een kandidaat die op beide lijsten voorkomt. Deze laatsten zouden het effect van hun stem niet kunnen inschatten, aangezien de verkozene pas ná de verkiezingen moet kiezen welk mandaat hij opneemt. Bovendien is de extra voorwaarde van verplichte kandidatuur in de kieskring van eigen woonplaats (supra, II) een ongeoorloofde toevoeging van nieuwe verkiezingsvoorwaarden, strijdig met art. 64 G.W.. De kandidaten die op beide lijsten staan zouden ook bevoordeeld worden, aangezien zij over meer middelen zouden beschikken dan anderen om hun campagne te voeren.

Het Arbitragehof schorst de bepalingen omtrent de dubbele kandidatuur niet, omdat het van oordeel is dat de kiezers van een kandidaat op beide lijsten niet gediscrimineerd worden. Zij kunnen immers bij het uitbrengen van hun stem rekening houden met het feit dat hun kandidaat zijn mandaat niet zal uitoefenen¹⁵. Ook tussen de kandidaten zelf is er geen discriminatie, aangezien art. 2, § 5 van de wet van 4 juli 1989 duidelijk bepaalt dat wanneer de verkiezingen op eenzelfde dag plaatsvinden, de maximumbedragen voor de kandidaten die op meer dan één lijst staan, niet mogen worden samengevoegd. De voorwaarde van domiciliëring die de wetgever stelt is niet strijdig met art. 64 G.W., aangezien het geen extra verkiesbaarheidsvoorwaarde instelt voor de Kamer, doch slechts een voorwaarde voor de gelijktijdige kandidaatstelling voor Kamer en Senaat¹⁶.

Wat de kiesdrempel van 5% betreft voeren verzoekers aan dat deze in strijd is met art. 63 G.W. dat het beginsel van de evenredige vertegenwoordiging in de Kamer huldigt. Ondanks het feit dat er in vele kieskringen voorheen al een feitelijke drempel bestond¹⁷, wordt deze wettelijke drempel beschouwd als een psychologische hinderpaal voor kiezers die niet meer op de partij van hun keuze zouden stemmen uit vrees dat hun stem anders toch verloren zou gaan¹⁸. Bovendien wordt de bijzondere regeling voor B-H-V aangevochten. Deze zou een discriminatie inhouden tussen de Franstalige lijsten en de Nederlandstalige lijsten van B-H-V. Deze laatsten moeten 5% behalen van het totaal aantal stemmen van Nederlandstalige lijsten van Brussel-Halle-Vilvoorde en Leuven samen¹⁹, terwijl de Franstalige lijsten slechts 5% moeten halen van de Franstalige stemmen van Brussel-Halle-Vilvoorde alleen.

¹⁵ Arbitragehof 30/2003, 26 februari 2003, B.18.3.

¹⁶ Arbitragehof 30/2003, 26 februari 2003, B.19.4.

¹⁷ Gezien het beperkte aantal zetels dat aan bepaalde kieskringen toekwam bleek uit de feiten dat in deze kieskringen al een bepaald percentage moest behaald worden opdat een partij zou kunnen deelnemen aan de zetelverdeling.

¹⁸ Arbitragehof 30/2003, 26 februari 2003, enig middel in de zaak nr. 2603.

¹⁹ De lijsten van Leuven en de Nederlandstalige lijsten van B-H-V zijn identiek, zoals hoger aangegeven.

De belangrijkste reden tot het aanvechten van de wetten van 13 december 2002 was de bijzondere regeling die voor de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde zou gelden. De middelen hieromtrent worden in het arrest van het Arbitragehof overzichtelijk in 14 punten samengevat. Gezien het belang van deze bezwaren en hun terugkeer naar aanleiding van het vernietigingsarrest dat later besproken wordt, worden ze hier verkort weergegeven, waarbij we de middelen omtrent de apparentering, als een vijftiende punt toevoegen.

In de eerste plaats schenden de nieuwe bepalingen omtrent B-H-V art. 63 van de Grondwet. Doordat Leuven een aparte kieskring blijft, moeten de hem toekomende zeven zetels (zoals berekend op basis van de voorschriften van art. 63 G.W.) gewaarborgd blijven. Wanneer echter het nieuwe art. 168bis van het Kieswetboek in werking treedt, gebeurt de zetelverdeling als volgt: de Franstalige stemmen worden in B-H-V gescheiden van de Nederlandstalige. Op basis van deze verhouding gebeurt de zetelverdeling tussen Nederlandstalige en Franstalige partijen. De behaalde Nederlandstalige zetels worden opgeteld bij de zetels van Leuven. Dit totaal aantal zetels wordt verdeeld over de lijsten volgens de voorheen geldende procedure, behoudens uitsluiting wegens het niet behalen van de kiesdrempel. De behaalde Franstalige zetels zouden, rekening houdend met apparentering met de kieskring Nijvel onder de Franstalige stemmen van Brussel-Halle-Vilvoorde verdeeld worden.

Op die manier is het grondwettelijk gewaarborgde aantal van zeven zetels voor de kieskring Leuven niet verzekerd, aangezien het mee afhangt van het aantal Nederlandstalige stemmen in Brussel. Leuven wordt a.h.w. mee betrokken in de interne zetelverdeling van Brussel-Halle-Vilvoorde. Dit is strijdig met de Grondwet voor zover Leuven een aparte kieskring is, hetgeen door de wetgever expliciet gewild is. Zolang Leuven een aparte kieskring is, moet het zijn zeven zetels onvoorwaardelijk behouden.

In de tweede plaats voeren de verzoekende partijen een discriminatie aan voor zover de provincie Vlaams-Brabant afwijkt van de algemeen geldende regel van provinciale kieskringen.

In de derde plaats zorgen de gemeenschappelijke lijsten in Leuven en Nederlandstalig Brussel-Halle-Vilvoorde voor een discriminatie aangezien enkel de Nederlandstalige kiezers van B-H-V en de kiezers van Leuven kunnen stemmen voor kandidaten van een andere kieskring en enkel de kandidaten van deze kieskringen stemmen kunnen verwerven buiten hun kieskring.

In de vierde plaats is het discriminerend dat Nederlandstalige kandidaten in B-H-V kunnen en moeten dingen naar stemmen buiten hun kieskring (met name in Leuven), terwijl de Franstalige kandidaten in B-H-V enkel binnen deze kieskringen naar stemmen moeten dingen.

In de vijfde plaats bestaat er een discriminatie tussen Vlaams-Brabanders en Brusselaars enerzijds en andere kandidaten anderzijds, aangezien de eersten de enige kandidaten zijn die in twee kieskringen mogen opkomen (nl. B-H-V en Leuven).

In de zesde plaats voeren de verzoekers een onverantwoorde ongelijke behandeling aan die te maken heeft met een combinatie van de problematiek van B-H-V en de dubbele kandidaatstelling. Zoals gezegd dienen personen die voor Kamer en Senaat willen opkomen hun kandidatuur voor de Kamer in te dienen in de kieskring van hun woonplaats. Nu kandidaten in B-H-V hun kandidatuur ook mogen indienen in Leuven en omgekeerd²⁰ kunnen zij dus feitelijk wel kandidaat zijn voor de Kamer buiten hun kieskring, en toch tegelijk kandidaat zijn voor de Senaat.

In de zevende plaats is het volgens de verzoekende partijen discriminerend dat Nederlandstalige kiezers in B-H-V en Leuven niet kunnen weten voor welke van beide kieskringen de kandidaten zijn verkozen. Aldus wordt hen het recht ontnomen om vrij te kiezen voor een kandidaat van hun kieskring, wat in geen enkele andere kieskring het geval is.

In de achtste plaats zien de verzoekende partijen een discriminatie in het feit dat door de voorafgaande zetelverdeling tussen de Nederlandstalige en Franstalige partijen in B-H-V, de stemmen van alle lijsten worden meegeteld, ook van deze die geen 5% van de stemmen behaalden. Op die manier zou er een Vlaamse zetel verloren gaan ten voordele van de Franstalige partijen aangezien in B-H-V een tiental kleine Franstalige partijen zou bestaan die normaal de natuurlijke kiesdrempel niet zouden overschrijden en derhalve niet in aanmerking zouden komen voor de zetelverdeling.

In de negende plaats zien de verzoekende partijen een discriminatie in het nieuwe art. 168 bis, tweede lid Kieswetboek, dat bepaalt dat bij een gelijk kiesquotiënt bij de verdeling van de zetels in B-H-V, de zetel gaat naar de lijstengroep waarvan het quotiënt de hoogste breuk heeft. Aangezien de Nederlandstaligen in B-H-V 43% procent van de bevolking uitmaken, zou het quotiënt van de Franstalige lijstengroep per definitie altijd hoger zijn en zouden de Franstaligen dus altijd de restzetel toegewezen krijgen.

In de tiende plaats roept de voorwaarde dat kandidaten in Brussel-Halle-Vilvoorde voor de verkiezing van de Kamer in een akte van bewilliging moeten verklaren of zij Franstalig of Nederlandstalig zijn, een discriminatie in het leven t.a.v bijvoorbeeld Duitstaligen. Bovendien zou, door de toevoeging van een nieuwe verkiesbaarheidsvoorwaarde, art. 64 van de Grondwet geschonden worden.

²⁰ Art. 155, derde lid Kieswetboek, zoals gewijzigd bij de wet van 13 december 2002 tot wijziging van het Kieswetboek evenals zijn bijlage.

In de elfde plaats roepen de verzoekers een ongrondwettelijke afwijking in van de regel dat een lijst niet meer kandidaten mag bevatten dan er te begeven zetels zijn. In Brussel-Halle-Vilvoorde zouden er - krachtens het nieuwe art. 116, §5, al 5 Kieswetboek - op een lijst 29 kandidaten mogen voorgedragen worden. Voor de Nederlandstaligen is dit logisch, er zijn immers ook 29 zetels te verdelen (22 in B-H-V en 7 in Leuven), voor de Franstaligen zijn er evenwel slechts 22 zetels te verdelen, terwijl ook zij 29 kandidaten op een lijst mogen zetten. Hierdoor krijgen zij meer middelen om hun kandidaten te promoten.

In de twaalfde plaats zou er een onverantwoorde verzwaring gecreëerd worden voor de kandidaten uit Leuven wat betreft de vereiste handtekeningen voor de voordracht van kandidaten. Het minimumaantal dat zij moeten voorleggen wordt berekend op basis van het bevolkingsaantal van hun kieskring opgeteld bij het bevolkingsaantal van Brussel-Halle-Vilvoorde. Dit is bijzonder belastend, aangezien de Franstalige inwoners van B-H-V wel meegeteld worden voor het berekenen van het minimumaantal, maar niet mogen geacht worden hun handtekening te zullen geven voor de kandidaatstelling van deze kandidaten uit Leuven.

In de dertiende plaats wordt niet verantwoord waarom in één geval, nl. Brussel-Halle-Vilvoorde, in een afwijkende opmaak wordt voorzien van de samenvattende tabellen.

In de veertiende plaats zouden de bestreden bepalingen ertoe leiden dat het Franstalige kiescollege voor de Senaat uit kiezers is samengesteld van Franse taalgebied, het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad en uit kiezers van het Nederlandstalige taalgebied, terwijl het Nederlandstalig kiescollege enkel bestaat uit kiezers van het Nederlandstalig taalgebied en het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad.

In de vijftiende plaats vechten verzoekers de eenzijdige uitzondering aan op de afschaffing van de mogelijkheid tot lijstenverbinding. Zich steunend op het advies van de Raas van State, menen zij dat er geen redelijke verantwoording is op de mogelijkheid tot apparentering toch in één geval te laten voortbestaan, nl. tussen Franstalige lijsten van Brussel-Halle-Vilvoorde en Waals-Brabant.

Deze grieven, hoewel niet allemaal van even groot belang, komen in feite neer op het aanklagen van het feit dat de wetgever inconsequent geweest is in zijn herindeling van het kieslandschap. Vooreerst had hij, aldus de verzoekers, bij het opteren voor provinciale kieskringen de lijn volledig moeten doortrekken, ook voor de provincie Vlaams-Brabant. Zij zien geen reden waarom Vlaams-Brabant niet één kieskring zou kunnen zijn, aangezien Waals-Brabant er ook één is geworden. Als het ware in ondergeschikte orde klagen zij aan dat, indien toch een afwijkende regeling voorzien zou worden voor B-H-V, ook die afwijkende regeling moet doorgetrokken worden. Nu stelt de wetgever de

kieskring Leuven als een aparte kieskring voorop, maar langs de andere kant bouwt hij toch mechanismen in om van het “Nederlandstalige Brussel-Halle-Vilvoorde” en Leuven toch één kieskring te maken (bijvoorbeeld door de gemeenschappelijke lijsten).

Het Arbitragehof is de verzoekers in bepaalde van hun eisen gevolgd. Het balt de afzonderlijke grieven van verzoekers samen in twee grote verzuchtingen. Ten eerste de schending van art. 63 G.W. (gekoppeld aan de artikelen 10 en 11 G.W.), wat overeenkomt met de eerste grief. Ten tweede de schending van art. 10 en 11 G.W. doordat van Vlaams-Brabant niet één kieskring gemaakt is, wat overeenkomt met de tweede grief. De rest van de grieven kan uit deze twee verzuchtingen afgeleid worden, zij zullen immers nooit tot een ruimere schorsing aanleiding kunnen geven dan de eerste twee grieven²¹.

Het Arbitragehof meent dat de houding van de wetgever contradictorisch is. Als argument tegen een vermeende schending van art. 63 G.W. doordat de zeven zetels van de kieskring Leuven niet gegarandeerd zijn, maar bepaald worden door het stemgedrag in B-H-V, antwoordt de wetgever dat “de omstandigheid dat er voor de Nederlandstalige kandidaten in B-H-V en Leuven eenzelfde lijst wordt neergelegd niet verhindert dat de zetels die aan die kieskringen worden toegewezen in verhouding staan met het bevolkingsaantal, aangezien een kandidaat die wordt verkozen op de gemeenschappelijke lijst voor Brussel-Halle-Vilvoorde en Leuven kandidaat is in beide kieskringen en als dusdanig niet kan worden beschouwd als verkozene van ofwel Brussel-Halle-Vilvoorde ofwel Leuven²².” Dit komt erop neer als zouden de kieskringen B-H-V en Leuven, wat de zetelverdeling betreft, één kieskring zijn. Dit is echter in strijd met wat de wetgever eerder zelf vooropgesteld heeft. Doordat het aantal verkozenen in de kieskringen Brussel-Halle-Vilvoorde en Leuven niet afhangt van hun bevolkingsaantal, wordt art. 63 G.W. geschonden²³, waardoor de artikelen 3, 4, 5, 9, 10 en 11 van de Wet van 13 december 2002 tot wijziging van het Kieswetboek evenals zijn bijlage en de artikelen 10, 2°, 12, 2°, 16, 25, 28, 29 en 30 van de Wet van 13 december houdende verschillende wijzigingen van de kieswetgeving dienen te worden geschorst.

Over de tweede grief doet het Hof nog geen uitspraak in het stadium van de vordering tot schorsing. Het wijst de behandeling ervan door naar de behandeling ten gronde (infra, V). Het geeft ook al aan dat de redenering rond dit punt zal opgebouwd worden rond de vraag of de overwegingen van arrest

²¹ Arbitragehof 30/2003, 26 februari 2003, B.12.

²² *Parl. St.*, Kamer, 2001-2002, 1806/8, 173.

²³ Volgens art. 63, § 2 G.W. wordt het aantal zetels per kieskring immers bepaald o.b.v. het bevolkingsaantal van die kieskring, meer bepaald krijgt elke kieskring zoveel zetels als de federale deler in haar bevolkingsaantal gaat. Voor een overzicht per kieskring, zie J. Van Nieuwenhove, “De kieshervorming”, *T.v.W.* 2003, afl. 4, 112.

90/94 in 2003 nog kunnen verantwoorden dat de kieskring B-H-V blijft voortbestaan²⁴.

Hier toont het Hof zich o.i. zijn volle politieke ornaat. Het beseft dat een principiële uitspraak over het voortbestaan van Brussel-Halle-Vilvoorde politiek heel wat stof zou doen opwaaien. Dit probleem beperkt zich immers niet tot het loutere aspect B-H-V alleen, het is een symbool van de communautaire strijd in België. Een uitspraak hieromtrent op minder dan drie maanden van federale verkiezingen, leek het Hof te gewaagd. Hoewel zo'n uitspraak in theorie mogelijk was, heeft het het communautaire evenwicht in België niet willen verstoren en de kwestie drie maanden uitgesteld.

Het Hof schorst zoals gezegd de bepalingen die betrekking hebben op de organisatie van de verkiezingen voor de Kamer in de kieskringen Brussel-Halle-Vilvoorde en Leuven en op de lijstenverbinding tussen Franstalige lijsten van B-H-V en lijsten in de kieskring Waals-Brabant.

Wat de instelling van een kiesdrempel betreft, volgt het Arbitragehof de eisers niet volledig. "Art. 63 verhindert inderdaad verkiezingen volgens een meerderheidsstelsel, maar staat er niet aan in de weg dat er redelijke beperkingen op het stelsel van de evenredige vertegenwoordiging worden aangebracht teneinde de goede werking van de democratische instellingen te waarborgen." Bovendien heeft de wetgever het met een andere maatregel, de vergroting van de kieskringen, makkelijker gemaakt voor kleine partijen om een zetel te behalen²⁵. Een kiesdrempel van 5% is bijgevolg geen ongrondwettelijke maatregel. Echter, de aparte regeling omtrent de kiesdrempel in Brussel-Halle-Vilvoorde wordt door het Hof geacht onlosmakelijk verbonden te zijn met de problematiek van Brussel-Halle-Vilvoorde in z'n geheel. Daarom schorst het de bepalingen die betrekking hebben op die kiesdrempel in Brussel-Halle-Vilvoorde, aangezien het ook de andere bepalingen omtrent B-H-V schorst.

Door deze schorsing werden de Kamerverkiezingen van 18 mei 2003 in de vroegere provincie Brabant georganiseerd volgens de indeling en het systeem zoals dat bestond vóór 13 december 2002, met name in drie kieskringen: Brussel-Halle-Vilvoorde, Leuven en Nijvel, mét de mogelijkheid van lijstenverbinding tussen lijsten van Brussel-Halle-Vilvoorde en Leuven of lijsten van Brussel-Halle-Vilvoorde en Nijvel, en zónder de kiesdrempel van 5%. In de overige provincies bleef het gewijzigde systeem bestaan en de eenmalige mogelijkheid tot dubbele kandidatuur bleef overal gelden²⁶.

²⁴ Arbitragehof 30/2003, 26 februari 2003, B.11.2.

²⁵ Arbitragehof 30/2003, 26 februari 2003, B.22.4 – B.22.6.

²⁶ Arbitragehof 30/2003, 26 februari 2003, B.24. Het middel omtrent de dubbele kandidaatstelling werd door het Hof immers niet als ernstig beschouwd (Zie supra en Arbitragehof 30/2003, 26 februari 2003, B.18.5.)

4. WETSVOORSTEL BOURGEOIS VAN 27 MAART 2003²⁷

Na het schorsingsarrest van Arbitragehof, werd er een wetgevend initiatief genomen door dhr. Bourgeois om alle bepalingen die door het Arbitragehof als ongrondwettelijk beschouwd waren, terug in overeenstemming te brengen met de Grondwet. Meer in het bijzonder werden er opnieuw afzonderlijke kieslijsten voor de Kamer ingevoerd voor Leuven, Brussel-Halle-Vilvoorde en Nijvel, om van deze kieskringen weer volwaardig afzonderlijke en zelfstandige kieskringen te maken. Tussen Leuven en B-H-V enerzijds en B-H-V en Nijvel anderzijds, werd de mogelijkheid tot lijstenverbinding weer opengesteld en de 5%-kiesdrempel werd ook afgeschaft.

Dit wetsvoorstel is vervallen na de verkiezingen van 18 mei 2003, het bleek in de praktijk immers overbodig. In de oude provincie Brabant zouden de verkiezingen van 18 mei immers verlopen in drie aparte kieskringen, met de mogelijkheid van apparentering en zonder kiesdrempel van 5%. Een formele wetswijziging was dus geenszins nodig en mag waarschijnlijk eerder gezien worden als een bijkomende benadrukking door de oppositie van het falen van de wetgever.

5. HET ARREST 73/2003 VAN 26 MEI 2003

In dit arrest verandert het Hof niet van mening en het vernietigt alle bepalingen die het exact drie maanden eerder had geschorst.²⁸ Enige uitzondering hierop vormt de dubbele kandidaatstelling, waar het Hof het geweer volledig van schouder verandert. Waar het in februari nog vond dat zo'n kandidatuur voor Kamer zowel als voor Senaat geen grondwettelijke bezwaren oproep, stelt het in het vernietigingsarrest dat de wetgever met deze mogelijkheid onterecht afgeweken is van art. 49 G.W. (verbod om tegelijk lid te zijn van beide Kamers) doordat een kiezer het effect van zijn stem niet zal kunnen inschatten²⁹. Een politicus die kandidaat is voor Kamer én Senaat kan hoe dan ook maar in één van beide Kamers zetelen en misleidt zijn kiezers dus bij het uitbrengen van hun stem. Hierdoor wordt een niet redelijk verantwoorde ongelijkheid gecreëerd tussen kandidaten die voor beide Kamers opkomen en zij die dat niet doen.³⁰

²⁷ Wetsvoorstel tot wijziging van het Kieswetboek. *Parl. St.*, Kamer 2002-2003, 2409/001.

²⁸ "Les moyens sérieux deviennent des moyens fondés." Zie J-C Scholsem, "Des 'principes' et de l'usure du temps", *J.L.M.B.* 2003, afl. 27, 1166.

²⁹ Het lijkt erop dat het Hof een nieuw algemeen rechtsbeginsel heeft ingevoerd: De kiezer moet het nuttig effect van zijn stem kunnen inschatten. Zie H. Vuye, C. Desmecht en K. Stangherlin, "La réforme électorale de décembre 2002 : la Cour d'arbitrage annule le passé et impose le futur !", *C.D.P.K.* 2003, afl. 3, 402.

³⁰ Arbitragehof 73/2003, 26 mei 2003, B.16.3.

Deze bocht van 180 graden lijkt op het eerste zicht bevreemdend, maar is het in feite niet. Het Arbitragehof blijft een instelling die rekening houdt met politieke gevoeligheden. Met zijn arrest van 26 februari 2003 heeft het op geen enkele wijze de verkiezingen van 18 mei 2003 willen bemoeilijken. De bepaling omtrent de gelijktijdige kandidaatstelling zou enkel gelden voor de verkiezingen van 18 mei (supra, II). Wanneer het deze bepaling zou schorsen, zou een vernietiging zelfs niet meer hoeven te gebeuren, de verkiezingen van 18 mei zouden toch al plaats gevonden hebben. Wanneer het Hof dan op 26 mei zou moeten vastgesteld hebben dat de middelen tegen deze gelijktijdige kandidaatstelling toch niet gegrond waren geweest, had het zichzelf nog meer kritiek op de hals gehaald. Het lijkt er dus op dat het Hof deze verantwoordelijkheid van zich afgeschoven heeft door de eenmalige mogelijkheid tot dubbele kandidaatstelling toe te laten om ze daarna pro forma te vernietigen.³¹ Het wordt voor de wetgever natuurlijk wel onmogelijk om eventueel later opnieuw de gelijktijdige kandidaatstelling voor Kamer en Senaat in te voeren.

Naast deze koerswijziging blijft het Hof zoals gezegd consequent: het vernietigt alle bepalingen die het voorheen geschorst had. Het gaat hier om de bepaling omtrent de oude provincie Brabant. De regeling die door de wetgever hiervoor voorzien was, wordt door het Hof als ongrondwettelijk beschouwd. Alle grieven omtrent de kwestie (supra, II) worden in het vernietigingsarrest letterlijk herhaald en door het Hof bijna even letterlijk opnieuw goedgekeurd. Zoals boven uiteengezet worden deze grieven door het Hof gebald in twee grote verzuchtingen: schending van art. 63 G.W. (gekoppeld aan de artikelen 10 en 11 G.W.) doordat aan de kieskring Leuven niet de hem wettelijk toekomende zeven zetels kunnen worden verzekerd enerzijds en schending van de artikelen 10 en 11 G.W. doordat de provincie Vlaams-Brabant niet één kieskring uitmaakt anderzijds. De schending van het artikel 63 G.W. werd reeds in het schorsingsarrest vastgesteld en nu gewoon in het vernietigingsarrest bevestigd. De argumenten hiervoor werden hoger aangehaald en het is onnodig hierop terug te komen. Over de schending van artikelen 10 en 11 G.W. sprak het Hof zich echter niet uit in het schorsingsarrest en het schoof deze vraag door naar de behandeling ten gronde.³²

³¹ Het Hof handhaaft immers de gevolgen van de verkiezingen van 18 mei 2003 waardoor het principieel terugwerkend karakter van het arrest op deze verkiezingen geen invloed heeft. Arbitragehof 73/2003, 26 mei 2003, B.21.

³² Arbitragehof 30/2003, 26 februari 2003, B.11.2. De redenen die het Hof voor deze verwijzing aanhaalt zijn niet helemaal overtuigend en botsen op kritiek in bepaalde rechtsleer (Zie J-C Scholsem, "Des 'principes' et de l'usure du temps", *J.L.M.B.* 2003, afl. 27, 1168 ; K. Muylle en J. Van Nieuwenhove, "Twee kieskringen die er (g)een zijn...", *R.W.* 2002-2003, nr. 37, 1476.). Doch, dit uitstel is, om politieke redenen zeer goed begrijpbaar. Het Hof waagt er zich niet aan om op zo'n korte termijn voor de federale verkiezingen zo'n belangrijke uitspraak te doen, die een veel ruimer betekenis heeft dan de loutere kwestie Brussel-Halle-Vilvoorde maar symbool staat voor de communautaire spanningen die ons land door de jaren heen opgebouwd heeft. De politieke gevoeligheid is doorheen het schorsingsarrest permanent tussen de lijnen aanwezig.

In het arrest ten gronde wordt deze grief dan ook ter dege behandeld. De belangrijkste motivering die de wetgever aanhaalt voor het behoud van de 'speciale' kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde is het arrest 90/94 van het Arbitragehof zelf (supra, II).³³ In dat arrest werd het bestaan van de kieskring niet ongrondwettig geacht, aangezien deze kadert in het evenwicht tussen de belangen van de verschillende gemeenschappen en gewesten binnen de Belgische Staat.³⁴ Doch het Arbitragehof veegt deze argumentatie meteen kort en krachtig van tafel door te stellen dat hoewel de handhaving van de kieskring misschien in 1994 bestaanbaar kon worden beoordeeld met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, deze bepaling die handhaving op dat ogenblik niet vereisten, noch thans vereisen.³⁵ Het Hof wijst er meteen op dat het de wetgever zelf is die aan het systeem van de kieskringen is beginnen sleutelen en daardoor zelf een nieuw evenwichtspunt gezocht heeft.³⁶ Het is de wetgever zelf die de *status quo* heeft verworpen door te bepalen dat de lijsten van Leuven en de Nederlandstalige lijsten van Brussel-Halle-Vilvoorde identiek moesten zijn. Echter deze bepalingen werden door het Hof geschorst en later vernietigd en de situatie die daardoor ontstaat zorgt voor verschillen in behandeling tussen de kandidaten in de provincie Vlaams-Brabant en de kandidaten in de andere provincies die voorheen niet bestonden.³⁷

Het Hof kan zich wel vinden in de bekommernis van de wetgever om het onontbeerlijk evenwicht te bewaren in de federale staat, doch een loutere verwijzing naar het arrest 90/94 volstaat daarbij niet. Dit evenwicht, zo zegt het Hof, is niet onveranderlijk, waarmee het meteen duidelijk maakt dat de situatie zoals die gecreëerd is door de schorsing en vernietiging, door de wetgever zal moeten aangepast worden. Een situatie waarbij in heel het land provinciale kieskringen zouden bestaan, behalve in Brabant waar drie kieskringen zouden blijven bestaan met bovendien de mogelijkheid tot lijstenverbinding die elders niet meer geldt, kan voor het Hof niet langer dan nodig door de beugel.

Het Hof vernietigt de situatie in de oude provincie Brabant dus niet, maar geeft de wetgever vier jaar de tijd om een oplossing te vinden.³⁸

Die oplossing hoeft niet noodzakelijk te bestaan in een eenvoudige splitsing van het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde. De provinciale kieskringen hoeven zelfs niet behouden te worden.³⁹ Het Hof stelt duidelijk dat

³³ *Parl. St.*, Kamer, 2001-2002, 1806/8, 174-175.

³⁴ Arbitragehof 90/1994, 22 december 1994, B.5.8.

³⁵ Arbitragehof, 73/2003, 26 mei 2003, B.9.2.

³⁶ Zie J-C Scholsem, "Des 'principes' et de l'usure du temps", *J.L.M.B.* 2003, afl. 27, 1170.

³⁷ Arbitragehof, 73/2003, 26 mei 2003, B.9.3.

³⁸ Deze werkwijze, die lijkt op de methode van het Duitse Grondwettelijk Hof, is voor het Arbitragehof zeer uitzonderlijk. Zie hierover J-C Scholsem, "Des 'principes' et de l'usure du temps", *J.L.M.B.* 2003, afl. 27, 1174 e.v.)

³⁹ In tegenstelling tot wat J. Smits beweert, legt het Hof nergens de vorming van een kieskring Vlaams-Brabant op. Zie J. Smits, "Opent kieswet arrest van Arbitragehof doos van Pandora?", *Juristenkrant* 2003, nr. 72, 4.

“in geval van behoud van provinciale kieskringen (...), de samenstelling van de kieskringen in de vroegere provincie Brabant kan gepaard gaan met *bijzondere modaliteiten* die kunnen afwijken van degene die gelden voor de andere kieskringen, teneinde gewettigde belangen van de Nederlandstaligen en de Franstaligen in die vroegere provincie te vrijwaren.”⁴⁰ Het Hof voorziet dus in de mogelijkheid van een *Belgisch compromis*.⁴¹

Het mag dus duidelijk zijn dat het Hof nergens de splitsing van het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde heeft voorgeschreven, hoewel dat door sommige Vlaamse partijen graag in het arrest gelezen wordt⁴². Het zegt zelfs bijna letterlijk dat een loutere doortrekking van de provinciale grenzen in de vroegere provincie Brabant om de grenzen van de kiesgebieden vast te stellen, politiek onmogelijk zal zijn. Steeds zal moeten gezocht worden naar bijzondere modaliteiten om de rechten van zowel Nederlandstaligen (in Brussel) als Franstaligen (in de Brusselse rand) te vrijwaren. Welke zijn nu die *bijzondere modaliteiten* waarover het Hof het heeft? Hier treedt het Hof niet in detail, “het komt immers niet aan het Hof, maar aan de wetgever toe die modaliteiten nader te bepalen”.⁴³ Het dient gezegd dat het Arbitragehof de wetgever hier wat aan zijn lot overlaat. De wetgever had immers voorzien in bijzondere modaliteiten (gemeenschappelijke lijsten in Leuven en B-H-V en apparentering tussen B-H-V en Nijvel) maar deze zijn vernietigd door het Hof.

6. DE WETSVOORSTELLEN NA 26 MEI 2003

6.1. INLEIDING

In de verschillende Vlaamse (wets)voorstellen die wensen tegemoet te komen aan de eisen van het Arbitragehof is steeds sprake van een splitsing van het arrondissement B-H-V. Het past hier een onderscheid te maken tussen de zogenaamde ‘horizontale splitsing’ de ‘verticale splitsing’ en de ‘asymmetrische splitsing’. Bij de verticale splitsing worden er drie kieskringen ingesteld: Vlaams-Brabant, Brussel en Waals-Brabant. Dit zou voor de Vlamingen in Brussel een zeer nadelige toestand creëren vermits zij dan nog maximaal twee ‘Brusselse’ zetels overhouden in de Kamer.⁴⁴ Het lijkt dus contradictorisch dat de Franstaligen zulke verticale splitsing uit alle macht

⁴⁰ Arbitragehof, 73/2003, 26 mei 2003, B.9.7. (cursivering toegevoegd)

⁴¹ F. Gosselin, “À propos de la scission de l’arrondissement électoral de Bruxelles-Hal-Vilvorde: considérations sur la méthode des revendications majorales”, *Journ. Proc.*, afl. 480, 14-18.

⁴² Zo leest men in de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel Verherstraeten, Claes en Creyff (infra, VI, 4°): “Overeenkomstig het arrest 73/2003 van 26 mei 2003 heeft de wetgever de opdracht om tijdens deze zittingsperiode de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde te splitsen”

⁴³ Arbitragehof, 73/2003, 26 mei 2003, B.9.7.

⁴⁴ Daarvoor zou er dan wel één gezamenlijke lijst moeten komen van alle Vlaamse democratische partijen, die dan één zetel zou verwerven, naast het Vlaams Belang met ook één zetel. Zie J. Smits, “Opent kieswetarrest van Arbitragehof doos van Pandora?”, *Juristenkrant* 2003, nr. 72, 4.

tegenhouden en de Vlamingen net aandringen op zulke splitsing.⁴⁵ Contradictorisch is het al veel minder wanneer men weet dat de Vlamingen aan zo'n verticale splitsing nog een extra voorwaarde toevoegen: de mogelijkheid tot lijstenverbinding tussen Nederlandstalige lijsten in Brussel en de lijsten van Vlaams-Brabant. Zo zouden de Vlamingen in Brussel beschermd worden. Natuurlijk vragen de Franstaligen op hun beurt dan eveneens de mogelijkheid tot lijstenverbinding tussen Franstalige lijsten in Brussel en Franstalige lijsten in Vlaams-Brabant.⁴⁶ Zo zou er in de praktijk natuurlijk weinig veranderen. Verticale splitsing zonder de mogelijkheid van lijstenverbinding is in de Vlaamse voorstellen niet aan de orde. De horizontale splitsing⁴⁷ houdt in dat de Nederlandstalige lijsten in Brussel identiek zijn aan de lijsten in Vlaams-Brabant en de Franstalige lijsten in Brussel identiek zijn aan de lijsten in Waals-Brabant. De stemmen in Brussel gaat men dan opdelen in stemmen op Nederlandstalige lijsten en stemmen op Franstalige lijsten (tweetalige lijsten zijn dus onmogelijk⁴⁸). De Nederlandstalige stemmen worden opgeteld bij de stemmen in Vlaams-Brabant en de Franstalige stemmen bij de stemmen van Waals-Brabant. Het probleem bij deze horizontale splitsing is art. 63 G.W. dat stelt dat het aantal zetels per kieskring bepaald wordt aan de hand van het bevolkingsaantal, dus niet aan de hand van het stemgedrag.⁴⁹ Op zich kan men dus wel een vast aantal zetels toekennen aan Brussel o.b.v. het bevolkingscijfer, maar deze zouden niet gegarandeerd zijn omwille van het 'gemeenschappelijke lijsten-systeem'.⁵⁰

Tenslotte is er de 'asymmetrische splitsing' die nog maar één maal werd voorgesteld, in een wetsvoorstel van het toenmalige Vlaams Blok.⁵¹ Men maakt dan in Brussel-Halle-Vilvoorde drie 'subkieskringen', Franstalig Brussel, Nederlandstalig Brussel en Halle-Vilvoorde. Het asymmetrische zit hem in het feit dat de Nederlandstalige lijsten in Brussel dezelfde zijn als de Nederlandstalige lijsten in Halle-Vilvoorde, maar dat dat niet het geval is voor de Franstalige lijsten in Brussel en de Franstalige lijsten in Halle-Vilvoorde.

⁴⁵ H. Vuye, C. Desmecht en K. Stangherlin, "La réforme électorale de décembre 2002 : la Cour d'arbitrage annule le passé et impose le futur !", *C.D.P.K.* 2003, afl. 3, 399.

⁴⁶ Beklemtoond dient immers dat zelfs als een splitsing zou doorgevoerd worden, het geenszins verboden is om Franstalige lijsten in te dienen in een kieskring Vlaams-Brabant. In het Vlaams Parlement heeft de Union des Francophones zelfs één zetel, hoewel er voor de verkiezingen van het Vlaams Parlement geen sprake meer is van Brussel-Halle-Vilvoorde.

⁴⁷ Zie infra het Wetsvoorstel Bourgeois van 10 juli 2003.

⁴⁸ H. Vuye, C. Desmecht en K. Stangherlin, "La réforme électorale de décembre 2002 : la Cour d'arbitrage annule le passé et impose le futur !", *C.D.P.K.* 2003, afl. 3, 399.

⁴⁹ Dit is net de kritiek die het Arbitragehof had t.a.v. het systeem in Vlaams-Brabant zoals dat werd ingevoerd door de wetten van 13 december 2002: het aantal zetels dat aan de kieskring Leuven toekwam werd daar bepaald aan de hand van het stemgedrag in Brussel-Halle-Vilvoorde (supra, V)

⁵⁰ Het is, mutatis mutandis, om die reden dat het Arbitragehof ook de regeling voor Leuven (waar de lijsten identiek zouden zijn aan de Nederlandstalige lijsten in B-H-V) zoals voorzien in de wetten van 13 december 2002, vernietigd heeft (supra, V).

⁵¹ Wetsvoorstel tot wijziging van het Kieswetboek van 25 januari 2000. *Parl. St.*, Kamer 1999-2000, nr. 0406/1.

Zo wordt de brug tussen Halle-Vilvoorde en Brussel opgeblazen, doch enkel voor de Franstalige lijsten.

In dit systeem is dan ook een controlemechanisme verbonden t.a.v. lijsten die zich voordoen als Nederlandstalig om ervoor te zorgen dat het geen ‘vermomde Franstalige lijsten’ zijn.⁵²

De vraag is of ook hier niet hetzelfde probleem van verenigbaarheid met art. 63 G.W. speelt.

6.2. WETSVOORSTEL BOURGEOIS VAN 10 JULI 2003⁵³

Dit wetsvoorstel is het eerste initiatief om tegemoet te komen aan het arrest van het Arbitragehof van 26 mei 2003. Het komt eigenlijk neer op een horizontale splitsing van het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde.⁵⁴ De oude provincie Brabant zou voortaan worden opgedeeld in twee i.p.v. drie kieskringen: Vlaams-Brabant (dat de administratieve arrondissementen Halle-Vilvoorde, Brussel-Hoofdstad en Leuven omvat) en Waals-Brabant (dat de administratieve arrondissementen Brussel-Hoofdstad en Nijvel omvat). Beide kieskringen overlappen mekaar dus in het arrondissement Brussel-Hoofdstad. De Nederlandstalige respectievelijk Franstalige lijsten in Brussel zijn identiek aan de lijsten van respectievelijk Vlaams-Brabant en Waals-Brabant (art.5 van het voorstel). Om de ‘Brusselse’ zetels te verdelen wordt de bevolking van Brussel opgedeeld o.b.v. de verdeling van de zetels tussen de taalgroepen in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad. De Nederlandstalige bevolking van Brussel (die dan bij de bevolking van Vlaams-Brabant geteld zou worden voor de verdeling van de zetels conform art. 63 G.W.) zou dan berekend worden als volgt: de totale bevolking van Brussel vermenigvuldigd met de verhouding van het aantal Nederlandstalige zetels tot het totaal aantal zetels in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad. Meer concreet: $973\ 565 \times (17/89) = 185\ 962$. Op analoge wijze komt de Franstalige Brusselse bevolking op 787 603.

Op die manier zorgt het voorstel ervoor dat de verbinding tussen Brussel en Franstalig Vlaams-Brabant verbroken wordt, maar dat die verbinding wel maximaal behouden wordt tussen Brussel en Nederlandstalig Vlaams-Brabant. De Nederlandstalige Brusselaars zouden kunnen rekenen op een gegarandeerde vertegenwoordiging in het Federaal Parlement.

In zijn advies op dit wetsvoorstel formuleerde de afdeling wetgeving van de Raad van State echter twee fundamentele Grondwettelijke bezwaren.⁵⁵ Het woord ‘kieskring’ in art. 63 G.W. moet gelezen worden als ‘delen van het grondgebied waaraan een aantal zetels wordt toegewezen dat op objectieve wijze bepaald wordt op basis van het bevolkingscijfer ervan. Dit maakt het

⁵² *Parl. St.*, Kamer 1999-2000, nr. 0406/1, 8.

⁵³ Wetsvoorstel tot wijziging van het Kieswetboek. *Parl. St.*, Kamer 2003, nr. 0062/1.

⁵⁴ Het voorstel behandelt enkel de verkiezingen voor Kamer en Senaat, niet de verkiezingen voor het Europees Parlement.

⁵⁵ Advies nr. 37.656/AV van 5 oktober 2004. *Parl. St.*, Kamer 2004-2005, nr. 0062/3.

volgens de Raad van State onmogelijk dat op een bepaalde plaats van het grondgebied twee kieskringen mekaar overlappen waardoor de regeling die in dit wetsvoorstel voorzien is voor Brussel als strijdig met art. 63 G.W. moet beoordeeld worden.⁵⁶

Een tweede bezwaar is eveneens gebaseerd op art. 63 G.W. en werd hoger al aangehaald bij de bespreking van de ‘horizontale splitsing’ (supra, VI, 1°). Het aantal zetels dat toekomt aan een kieskring moet krachtens art. 63 § 2 G.W. berekend worden o.b.v. het bevolkingscijfer.

Men had in het wetsvoorstel gebruik gemaakt van de mogelijkheid die art. 63 § 3 G.W. voorziet om het bevolkingscijfer te bepalen ‘door een volkstelling *of door enig ander middel, bepaald door de wet*’⁵⁷. Hoewel men in het voorstel de Nederlandstalige bevolking van Brussel inderdaad bepaald heeft door de wet (zie berekening hoger), kan dit voor de Raad niet door de beugel. Ze stelt duidelijk dat de verdeling van de zetels per kieskring dient te geschieden o.b.v. het *echte* bevolkingscijfer.⁵⁸ De omweg via de zetelverdeling in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad om aldus de Vlaamse vertegenwoordiging vanuit Brussel te verzekeren is bijgevolg in strijd met art. 63 § 2 G.W.

Dit oorspronkelijke wetsvoorstel is vervallen, werd later door dhr. Patrick De Groote overgenomen, maar is intussen ingetrokken⁵⁹.

6.3. WETSVOORSTEL BONTE E.A. VAN 24 OKTOBER 2003⁶⁰

Dit wetsvoorstel is gebaseerd op een voorstel van het comité Halle-Vilvoorde (waar onder andere de burgemeesters van Halle-Vilvoorde zich in verenigd hebben en het zal later dienen als basis voor het wetsvoorstel van de fractieleiders (infra, VI, 6°). Het regelt de splitsing voor de verkiezingen van zowel Kamer, Senaat als Europees Parlement.

Wat betreft de Kamer van volksvertegenwoordigers wordt er dit keer niet voorzien in een horizontale, maar in een verticale splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde.⁶¹ In de oude provincie Brabant worden drie nieuwe kieskringen geïnstalleerd: Vlaams-Brabant, Waals-Brabant en Brussel, met verschillende lijsten in elk van deze kieskringen.

Deze splitsing gaat wel gepaard met verschillende nuanceringen.

Vooreerst wordt de mogelijkheid behouden voor lijsten in Brussel om zich te verbinden met lijsten in Vlaams-Brabant OF Waals-Brabant (art. 11 van het

⁵⁶ Advies nr. 37.656/AV van 5 oktober 2004. *Parl. St.*, Kamer 2004-2005, nr. 0062/3, nr. 10.

⁵⁷ Cursivering toegevoegd

⁵⁸ Advies nr. 37.656/AV van 5 oktober 2004. *Parl. St.*, Kamer 2004-2005, nr. 0062/3, nr.

11.(cursivering toegevoegd)

⁵⁹ Wetsvoorstel De Groote van 7 september 2004. *Parl. St.*, Kamer 2004-2005, nr. 0062/2.

⁶⁰ Wetsvoorstel tot wijziging van de kieswetgeving, met het oog op de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde, ingediend door de heren Bonte, Cortois, Van Rompuy, Muls en Bourgeois. *Parl. St.*, Kamer 2003-2004, nr. 0333/1.

⁶¹ Al zal het eindresultaat in de praktijk hetzelfde zijn, door de verschillende nuanceringen die aangebracht worden. *Parl. St.*, Kamer 2003-2004, nr. 0333/1, nr. 7.

voorstel). Om te vermijden dat alle Franstalige lijsten in Brussel zich zouden verbinden met Franstalige lijsten in Vlaams-Brabant (waardoor er de facto niets zou veranderen aan de situatie zoals die nu bestaat), wordt aan deze mogelijkheid een extra voorwaarde gekoppeld: kandidaten op Brusselse lijsten die verbonden zijn met Vlaams-Brabant resp. Waals-Brabant moeten in hun akte van bewilliging verklaren Nederlandstalig resp. Franstalig te zijn (art. 12 van het voorstel).

Deze splitsing verandert in feite het minst aan de situatie zoals die bestond bij de verkiezingen van 18 mei 2003. Bij deze verkiezingen was apparentering tussen Brussel-Halle-Vilvoorde en Leuven OF Nijvel immers ook mogelijk (supra, III). Dit wetsvoorstel zorgt ervoor dat het systeem onaangeroerd zou blijven, met de uitzondering dat we niet meer zouden spreken van Brussel-Halle-Vilvoorde, Leuven en Nijvel, maar van Brussel, Halle-Vilvoorde-Leuven (= Vlaams-Brabant) en Nijvel (=Waals-Brabant).

Het voorstel voorziet ook in de mogelijkheid voor kandidaten om op twee lijsten tegelijk voor te komen, voor zover die lijsten met mekaar verbonden zijn (wat in de praktijk enkel nog mogelijk zou zijn in hoger genoemd geval). De indieners zijn zich bewust van het verbod op dubbele kandidaatstelling, vastgesteld door het Arbitragehof in het arrest van 26 mei 2003 (supra, V), doch zij wijzen erop dat het hier om een andere situatie gaat: de kandidaat komt niet op voor Kamer en Senaat, maar voor de Kamer in twee verschillende kieskringen. Hiermee wilden de indieners de onzekerheid vermijden waarmee het systeem van apparentering gepaard ging. Bij lijstenverbinding is het immers niet zeker in welke kieskring een eventuele extra zetel die een partij toekomt zal vallen. Dit zou kunnen leiden tot de onbillijke situatie dat een kandidaat op een lijst gezien zijn stemmenaantal een zetel zou moeten toekomen, doch deze zetel niet krijgt aangezien hij toekomt aan een andere kandidaat op de lijst waarmee de zijne verbonden is.⁶² Nu die kandidaat op beide lijsten mag staan, geeft hem dit de kans die vrijgekomen zetel toch toegewezen te krijgen. Ook aan deze mogelijkheid van dubbele kandidatuur wordt een bijkomende voorwaarde gekoppeld. De desbetreffende kandidaat moet in zijn akte van voordracht eveneens verklaren naar welke kieskring zijn voorkeur uitgaat voor het geval hij in beide kieskringen verkozen zou zijn. Wanneer hij echter zijn woonplaats heeft in één van beide kieskringen (wat grondwettelijk niet verplicht is), hoeft hij deze keuze niet te maken, de kieskring van zijn woonplaats wordt automatisch geacht 'zijn kieskring' te zijn.

Deze mogelijkheid tot dubbele kandidaatstelling maakt de feitelijke status quo helemaal rond. Wanneer Franstalige Brusselse kandidaten, naast een plaats op een Brusselse lijst, ook een plaats mogen innemen op een Franstalige lijst in Vlaams-Brabant en beide lijsten dan nog met mekaar verbonden mogen

⁶² *Parl. St.*, Kamer 2003-2004, nr. 0333/1, nr. 9.

worden, wordt de situatie er voor de Franstalige partijen helemaal niet slechter op, integendeel, zij kunnen nu ook opkomen in Leuven, wat anders door de ‘halfslachtige’ scheiding tussen Brussel-Halle-Vilvoorde onmogelijk was. Dit voorstel is o.i. voor de Vlamingen een stap achteruit in plaats van vooruit.

Voorts bevat het voorstel ook bijzondere bepalingen voor de berekening van de kiesdrempel van 5% in de oude provincie Brabant. Voor de lijsten die niet voor apparentering gekozen hebben, wordt de 5% gewoon berekend o.b.v. het totaal aantal uitgebrachte stemmen in hun kieskring. Ingeval van apparentering zal de 5% berekend worden o.b.v. het totaal aantal uitgebrachte stemmen in hun kieskring verhoogd met alle stemmen uitgebracht op lijsten in Brussel die verbonden zijn met een lijst in hun kieskring (Waals-Brabant of Vlaams-Brabant).

Voor wat de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde betreft voor de verkiezingen van Senaat en Europees Parlement, is dit voorstel eenvoudig: het arrondissement Halle-Vilvoorde wordt overgeheveld van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde naar de kieskring Vlaanderen. Brussel blijft een kieskring op zichzelf. Dit is de meest logische en eenvoudige manier van werken voor wat de Senaat en het Europees Parlement betreft en ze zal dan ook overgenomen worden in alle latere voorstellen hieromtrent. De Raad van State heeft tegen zulke splitsing geen enkel bezwaar.⁶³

Ook over dit wetsvoorstel heeft de Raad van State al een advies uitgebracht⁶⁴. De Raad ziet verschillende schendingen van de Grondwet in het systeem van apparentering dat voorzien wordt. Niet zozeer in de mogelijkheid tot lijstenverbinding op zich, maar wel in de extra voorwaarde van taalverklaring die gesteld wordt. Niet alleen leidt dit systeem tot verschillen in behandeling tussen verschillende kandidaten in de oude provincie Brabant⁶⁵, de Raad vindt ook dat de indieners niet duidelijk maken wat de strekking is van zulke taalverklaring. Moet het Hof van Beroep dat uitspraak doet over een bezwaarschrift i.v.m. dergelijke taalverklaring enkel overgaan tot een formele controle van de verklaring, of moet het ook nagaan of de opgegeven taal wel overeenstemt met de werkelijkheid? Wat zouden bovendien de gevolgen zijn van de gegrondverklaring van een klacht i.v.m. deze verklaring? De Raad stelt zich ook de vraag of de verplichting tot taalverklaring niet strijdig is met art. 64 G.W. aangezien hij een bijkomende voorwaarde tot verkiesbaarheid instelt.⁶⁶

⁶³ Advies nr. 37.569/AV van 23 augustus 2004. *Parl. St.*, Kamer 2003-2004, nr. 0333/2, nr. 19.

⁶⁴ Advies nr. 37.569/AV van 23 augustus 2004. *Parl. St.*, Kamer 2003-2004, nr. 0333/2.

⁶⁵ Advies nr. 37.569/AV van 23 augustus 2004. *Parl. St.*, Kamer 2003-2004, nr. 0333/2, nr. 15.

⁶⁶ Een verwijzing naar art. 116 § 4 van het Kieswetboek waar in een gelijkaardige taalverklaring wordt voorzien t.a.v. de senatoren voldoet volgens de Raad niet, omdat de verkiezing van de Senaat principieel anders geregeld wordt in de Grondwet en omdat bovendien art. 69 G.W. niet in een gelijkaardig verbod van bijkomende verkiesbaarheidsvoorwaarden voorziet. Advies nr. 37.569/AV van 23 augustus 2004. *Parl. St.*, Kamer 2003-2004, nr. 0333/2, 16.

Ook bij de wijze van berekening van de kiesdrempel heeft de Raad van State grondwettelijkheidsbezwaren. Wanneer er twee lijsten zijn in een kieskring die minder dan 5% van het totaal uitgebrachte stemmen in hun kieskring behaald hebben, zou één van die lijsten toch in aanmerking kunnen komen bij het verdelen van de zetels wanneer zij verbonden is met een andere lijst die meer dan 5% behaald heeft. Hierin ziet de Raad een discriminatoir onderscheid. Men zou kunnen opwerpen dat het elke lijst vrijstaat zich te verbinden met een andere lijst, maar dit wordt net tegengesproken door de extra taalvoorwaarde die de indieners voorzien.⁶⁷

Tenslotte heeft de Raad van State kritiek op de mogelijkheid tot dubbele kandidaatstelling in de oude provincie Brabant. De raad stelt dat de bezwaren die het Arbitragehof had tegen de mogelijkheid tot gelijktijdige kandidaatstelling voor Kamer en Senaat, mutatis mutandis ook gelden voor deze vorm van gelijktijdige kandidaatstelling, vermits ook bij dit systeem de kiezer het 'nuttige effect van zijn stem niet kan inschatten'.⁶⁸ Het wetsvoorstel Bonte e.a. is nog steeds hangende in de Kamer.

6.4. WETSVOORSTEL VERHERSTRAETEN, CLAES EN CREYF VAN 29 DECEMBER 2003⁶⁹ EN HET WETSVOORSTEL LAEREMANS, DE MAN, ANNEMANS VAN 21 APRIL 2004⁷⁰

Beide wetsvoorstellen betreffen enkel de verkiezing van het Europees Parlement en worden hier samen behandeld aangezien zij, wat betreft de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde identiek zijn. In beide voorstellen wordt de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde gesplitst in Brussel (dat een aparte kieskring wordt) en Halle-Vilvoorde (dat als arrondissement bij de Vlaamse kieskring wordt gevoegd). Deze oplossing werd eerder al voorgesteld sub 3°. Het wetsvoorstel Verherstraeten e.a. is inmiddels ingetrokken terwijl het wetsvoorstel Laeremans e.a. nog steeds hangende is.

⁶⁷ Advies nr. 37.569/AV van 23 augustus 2004. *Parl. St.*, Kamer 2003-2004, nr. 0333/2, nr. 17.

⁶⁸ Advies nr. 37.569/AV van 23 augustus 2004. *Parl. St.*, Kamer 2003-2004, nr. 0333/2, nr. 18. Zie ook supra (voetnoot 29) over het 'nieuwe algemeen rechtsbeginsel dat de kiezer het nuttige gevolg van zijn stem moet kunnen inschatten'

⁶⁹ Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 23 maart 1989 betreffende de verkiezing van het Europees Parlement met het oog op de vastlegging van het aantal te verdelen zetels over de kiescolleges en de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde. *Parl. St.*, Kamer 2003-2004, nr. 0632/1.

⁷⁰ Wetsvoorstel tot splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde voor de verkiezing van het Europees Parlement. *Parl. St.*, Kamer 2003-2004, nr. 1040/1.

6.5. WETSVOORSTEL VERHERSTRAETEN, CLAES EN TANT VAN 5 OKTOBER 2004⁷¹

Dit wetsvoorstel beoogt de provinciale kieskringen en het verbod tot lijstenverbinding dat ermee gepaard ging terug af te schaffen en terug te keren naar de arrondissementele kieskringen zoals die bestonden vóór de wetten van 13 december 2002. Hoewel deze terugkeer principieel voldoende zou zijn om tegemoet te komen aan de eisen van het Arbitragehof (zie infra, VI, 8° wetsvoorstel Giet e.a.) gaat men in dit voorstel toch een stapje verder: de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde wordt gesplitst, zowel voor de verkiezing van beide Kamers als voor de verkiezing van het Europees Parlement. Het administratief arrondissement Halle-Vilvoorde wordt dan een apart kiesarrondissement voor de verkiezing van de Kamer van volksvertegenwoordigers en wordt bij de Vlaamse kieskring gevoegd voor de verkiezing van de Senaat en van het Europees Parlement. Apparentering wordt opnieuw mogelijk zoals vóór de wetten van 13 december 2002, dat wil zeggen, tussen verschillende kieskringen binnen eenzelfde provincie. In de oude provincie Brabant betekent dit dat lijstenverbinding mogelijk is tussen de lijsten van Brussel en Halle-Vilvoorde en Leuven enerzijds en tussen Brussel en Nijvel anderzijds. Het verschil met het voorstel Bonte e.a. waar apparentering op dezelfde manier terug mogelijk wordt, is dat de taalverklaring als voorwaarde voor een lijstenverbinding, in dit voorstel niet aanwezig is. Dit betekent dat Franstalige lijsten in Brussel zich kunnen verbinden met Franstalige lijsten in Halle-Vilvoorde en Leuven.

Wat de verkiezingen van het Europees Parlement en de Senaat betreft, sluit dit voorstel aan bij de andere voorstellen: het administratief arrondissement Halle-Vilvoorde wordt losgemaakt van Brussel en bij de kieskring Vlaanderen gevoegd.

Het voorstel voorziet voorts nog in de afschaffing van de kiesdrempel van 5%. De Raad van State heeft advies uitgebracht over dit wetsvoorstel.⁷² In de terugkeer naar de arrondissementele kieskringen ziet de Raad geen probleem. Ook tegen de mogelijkheid van lijstenverbinding is geen principieel bezwaar. De Raad herinnert er echter aan dat men wanneer men apparentering mogelijk maakt, de beginselen van gelijkheid en non-discriminatie moet waarborgen vastgelegd in art. 10 en 11 van de Grondwet.⁷³

Doordat het voorstel lijstenverbinding enkel mogelijk maakt tussen hetzij Brussel en Halle-Vilvoorde en Leuven, hetzij Brussel en Nijvel, creëert het verschillen in behandeling die niet objectief te verantwoorden zijn tussen

⁷¹ Wetsvoorstel tot herinvoering van de arrondissementele kieskringen voor de verkiezingen van de Kamer van volksvertegenwoordigers en tot splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde voor de verkiezingen van de federale Wetgevende Kamers en het Europees Parlement. *Parl. St.*, Kamer 2003-2004, nr. 1365/1.

⁷² Advies nr. 37.729/AV van 9 november 2004. *Parl. St.*, Kamer 2004-2005, nr. 1365/2

⁷³ Advies nr. 37.729/AV van 9 november 2004. *Parl. St.*, Kamer 2004-2005, nr. 1365/2, nr. 17.

verschillende lijsten en de kandidaten die erop staan. Het zouden vooral de Franstalige kandidaten zijn die benadeeld zouden worden bij dit systeem, vermits zij beduidend meer kiespotentieel hebben in Vlaams-Brabant dan de Vlaamse kandidaten in Waals-Brabant en zij dus veel meer voordeel zouden halen bij de mogelijkheid tot een verbinding tussen enerzijds Leuven en Halle Vilvoorde en anderzijds Waals-Brabant, of zelfs een verbinding tussen de lijsten van Brussel, Halle-Vilvoorde, Leuven én Nijvel. Dat die mogelijkheid er niet is, lijkt de Raad discriminatoir.⁷⁴ Hetzelfde geldt voor tweetalige lijsten die zich niet willen richten tot één van de twee taalgemeenschappen. Ook zij zouden er belang bij hebben verbinding te kunnen maken tussen de vier kieskringen.

De discriminaties die gelden voor de kandidaten gelden eveneens voor de kiezers die op hen stemmen, vermits de kans dat zij een kandidaat van hun keuze verkozen zien mee afhangt van het feit of de lijst waarop deze kandidaat voorkomt zich al dan niet verbonden heeft.⁷⁵

Naast de kritiek van de Raad van State kan men zich de vraag stellen naar de ‘oplossing’ die in dit voorstel wordt aangereikt. Doordat apparentering vrij mogelijk wordt tussen lijsten van Halle-Vilvoorde, Leuven en Brussel, zullen Franstalige partijen hun lijsten in Brussel gewoon verbinden met de lijsten in Leuven en Halle-Vilvoorde. Daardoor verandert er in de praktijk weinig of niets. Nadat men Brussel-Halle-Vilvoorde ontmanteld heeft, herstelt men het weer via het systeem van apparentering. De taalverklaring die het mogelijk moest maken de apparentering tussen Halle-Vilvoorde, Leuven en Brussel enkel open te stellen voor Nederlandstalige partijen, is in dit voorstel weggelaten, vanwege haar ongrondwettelijk karakter (zie voorstel Bonte). Daardoor wordt de situatie er, zoals aangegeven bij het voorstel Bonte, voor de Vlamingen niet beter op. Franstaligen kunnen nu ook hun Brusselse lijsten kunnen verbinden met hun Leuvense lijsten, creëert men een situatie die nadeliger is voor de Vlamingen dan onder het oude systeem van Brussel-Halle-Vilvoorde.

Hier schuilt het werkelijke probleem voor de splitsing van B-H-V: een verticale splitsing van het arrondissement, zou zwaar verlies betekenen voor de Vlamingen in Brussel (supra). Om dit te vermijden willen de Vlaamse voorstellen apparentering mogelijk maken tussen Brussel en Vlaams-Brabant (of Leuven en Halle-Vilvoorde). Doch om de Franstalige partijen niet de mogelijkheid te laten mee te profiteren van deze mogelijkheid tot lijstenverbinding, zoekt men naar manieren om ‘Franstalige profiteurs’ te onderscheiden van ‘beschermers van de Vlaamse belangen in Brussel’. Doch deze technieken raken niet door de grondwettelijke beugel van de Raad van State. De conclusie is dus dat men Brussel-Halle-Vilvoorde volledig splitst,

⁷⁴ Advies nr. 37.729/AV van 9 november 2004. *Parl. St.*, Kamer 2004-2005, nr. 1365/2, nr. 18.

⁷⁵ Advies nr. 37.729/AV van 9 november 2004. *Parl. St.*, Kamer 2004-2005, nr. 1365/2, nr. 18.

met alle gevolgen van dien voor de Vlamingen in Brussel, of dat men een brug tussen Brussel en Halle-Vilvoorde open laat, maar dan ook voor de Franstaligen. Het wetsvoorstel Verherstraeten, Claes, Tant is nog steeds hangende in de Kamer.

6.6. WETSVOORSTELLEN DAEMS E.A. VAN 13 OKTOBER 2004⁷⁶ EN WETSVOORSTELLEN LAEREMANS E.A. VAN 13 OKTOBER 2004.⁷⁷

De wetsvoorstellen Daems zijn de zgn. ‘wetsvoorstellen van de fractieleiders’. De partijen die na de verkiezingen van 13 juni 2004 de Vlaamse Regering vormden, schreven in het Vlaams Regeerakkoord dat zij de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde onmiddellijk zouden splitsen en dat zij daartoe de nodige wetsvoorstellen zouden indienen⁷⁸, waarvan de hier besproken wetsvoorstellen het gevolg zijn. De voorstellen Laeremans e.a. worden hier mede behandeld aangezien zij precies dezelfde inhoud hebben. Vertegenwoordigers van het Vlaams Blok mochten echter het voorstel van de fractieleiders niet mee indienen, waardoor zij onder eigen naam identiek hetzelfde voorstel nogmaals ingediend hebben. Het gaat telkens om twee wetsvoorstellen (1379/1 - 1380/1 en 1381/1 - 1382/1), waarbij het eerste van beiden alle aspecten behandelt als bedoeld in art. 78 G.W. (facultatief bicameralisme) en het tweede alle aspecten als bedoeld in art. 77 G.W. (verplicht bicameralisme). In feite komt het erop neer dat de facultatief bicamerale voorstellen de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde beogen voor de verkiezing van de Kamer van volksvertegenwoordigers en het Europees Parlement, terwijl de verplicht bicamerale voorstellen die splitsing regelen voor wat betreft de Senaat. Om overzichtelijkheidsredenen worden beide categorieën hier samen toegelicht. Wat de verkiezing van het Europees Parlement en de Senaat betreft, wijken deze wetsvoorstellen niet af van de ‘normale manier van werken’: het administratief arrondissement Halle-Vilvoorde wordt van Brussel losgekoppeld en toegevoegd aan de Vlaamse kieskring.

De indieners zeggen hun wetsvoorstellen gebaseerd te hebben op wetsvoorstel 0333/1 (wetsvoorstel Bonte e.a. sub 3°). We moeten vaststellen dat ze niet alleen gebaseerd zijn op het wetsvoorstel 0333/1, ze zijn er nagenoeg identiek aan. Hele passages uit de toelichting worden letterlijk overgenomen en het wetsvoorstel zelf bevat nagenoeg exact dezelfde bepalingen als het wetsvoorstel Bonte e.a.. Toch worden er enkele veranderingen aangebracht in vergelijking met het voorstel 0333/1 en die hebben alles te maken met het

⁷⁶ Wetsvoorstel tot wijziging van de kieswetgeving met het oog op de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde, ingediend door de heren Daems, Van der Maelen, De Crem, De Grootte en T'Sijen. *Parl. St.*, Kamer 2004-2005, nr. 1379/1 en 1380/1.

⁷⁷ Wetsvoorstel tot wijziging van de kieswetgeving met het oog op de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde, ingediend door de heren Laeremans, De Man, Annemans, Bultinck, Goyvaerts, Sevenhans, Tastenhoye, Van den Broeck en Van den Eynde en mevrouw Colen. *Parl. St.*, Kamer 2004-2005, nr. 1381/1 en 1382/1.

⁷⁸ Vlaams Regeerakkoord Leterme I, 78 (www.vlaamseregering.be)

advies van de Raad van State zoals hoger besproken. In zijn advies op het wetsvoorstel Bonte had de Raad laten verstaan dat apparentering op zich geen aanleiding gaf tot enig bezwaar, doch dat de bijkomende voorwaarde van taalverklaring discriminaties in het leven riep.⁷⁹ Bijgevolg wordt deze vereiste van taalverklaring in het huidige wetsvoorstel weggelaten. Zodoende is het mogelijk dat een Franstalige lijst uit Brussel zich verbindt met een Franstalige lijst in Vlaams-Brabant, waardoor de verbinding tussen Brussel en de Franstaligen in Vlaams-Brabant enkel formeel doorgeknipt wordt. Het lijkt dus grondwettelijk niet mogelijk een brug te slaan tussen Brussel en Vlaams-Brabant waar enkel Nederlandstaligen mogen over lopen.

De mogelijkheid die het wetsvoorstel Bonte e.a. voorzag om tegelijk kandidaat te zijn in twee kieskringen en waartegen de Raad had geprotesteerd, wordt eveneens geschrapt.

Een derde punt van kritiek vanwege de Raad van State was gericht tegen de wijze van berekening van de kiesdrempel. Deze riep verschillen in behandeling in het leven tussen kandidaten die op een verbonden lijst stonden en zij die niet op een verbonden lijst stonden. Om hieraan tegemoet te komen, worden amendementen toegevoegd aan het huidige wetsvoorstel waardoor verbonden lijsten tot aanvullende zetelverdeling worden toegelaten wanneer zij in één van beide kieskringen waartussen de lijstenverbinding loopt 5% van het totaal aantal uitgebrachte stemmen behaald hebben.⁸⁰

Toch zijn met deze ‘opgekuiste versie’ van het wetsvoorstel 0333/1 niet alle grondwettelijkheidsbezwaren van de baan. De Raad van State blijft immers kritiek hebben bij het systeem van apparentering zoals dat ook in dit wetsvoorstel voorzien is. Net zoals in het wetsvoorstel Verherstraeten e.a. (zie sub 5°) vindt de raad het discriminerend dat enkel apparentering mogelijk is tussen Brussel en Vlaams-Brabant OF tussen Brussel en Waals-Brabant. Sommige lijsten (vooral dan Franstalige en tweetalige, supra) zouden baat hebben bij de mogelijkheid tot lijstenverbinding tussen Vlaams-Brabant en Waals-Brabant en eventueel tussen Brussel én Waals-Brabant én Vlaams-Brabant⁸¹, een mogelijkheid die hen nu ontzegd wordt.⁸² Bovennoemde wetsvoorstellen zijn nog steeds hangende in de Kamer.

⁷⁹ Advies nr. 37.569/AV van 23 augustus 2004. *Parl. St.*, Kamer 2003-2004, nr. 0333/2, nrs. 14 tot 16.

⁸⁰ Amendementen nrs. 4 en 6 van de heren Daems e.a.. *Parl. St.*, Kamer 2004-2005, nr. 1379/3, 2 en 4.

⁸¹ Hoewel die mogelijkheid mutatis mutandis niet bestond vóór de wetten van 13 december 2002, valt die, gezien de gewijzigde omstandigheden volgens de raad van State niet meer uit te sluiten, al laat hij het aan de wetgever over te oordelen over de opportuniteit van zulke mogelijkheid. Advies nr. 37.731/AV van 9 november 2004. *Parl. St.*, Kamer 2004-2005, nr. 1365/2, nr. 19.

⁸² Advies nr. 37.731/AV van 9 november 2004. *Parl. St.*, Kamer 2004-2005, nr. 1365/2, nr. 18.

7° Wetsvoorstel Bacquelaine en Maingain van 13 oktober 2004.⁸³

Dit wetsvoorstel, dat tot op heden nog niet ingetrokken of vervallen is, voorziet in de in de instelling van één kieskring op het grondgebied van de oude provincie Brabant. De administratieve arrondissementen Leuven, Brussel-Halle-Vilvoorde en Nijvel versmelten aldus tot één grote kieskring Brussel-Nijvel-Halle-Vilvoorde-Leuven, zowel voor de verkiezing van Kamer, Senaat als Europees Parlement. Wat de verkiezingen van Senaat en Europees Parlement betreft, zullen de kiezers dan kunnen stemmen voor een kandidaat van het Nederlands of Frans kiescollege, een mogelijkheid die nu enkel bestaat in de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde. De indieners wijzen erop dat, naast het tegemoetkomen aan de eisen van Het Arbitragehof, een bijkomend voordeel van deze regeling is, dat er niet meer moet gewerkt worden met appartering tussen de lijsten binnen de oude provincie Brabant, vermits deze toch overal dezelfde zullen zijn. Ook voor de berekening van de kiesdrempel is geen ingewikkelde uitzonderingsregeling meer nodig, zoals in een splitsingsszenario, aldus de indieners. De kiesdrempel wordt gewoon berekend o.b.v. het totaal stemmenaantal in heel de kieskring.

Hoewel dit wetsvoorstel op het eerste zicht een passend antwoord biedt op de bezwaren van het grondwettelijk Hof, geeft de Raad van State in zijn advies toch blijk van een kritische blik ten aanzien van de hierin voorgestelde oplossing.⁸⁴ De Raad wijst erop dat in dit voorstel de kieskring Brussel-Nijvel-Halle-Vilvoorde-Leuven wederom de enige zou zijn die niet zou samenvallen met de provinciegrenzen, een uitzonderingsregime waar het Arbitragehof net tegen geprotesteerd had in het geval van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde. De vraag rijst waarom een uitzondering op het principe van provinciale kieskringen ditmaal wél gerechtvaardigd zou zijn. De indieners van het wetsvoorstel rechtvaardigen hun oplossing door de wijzen op de passage uit het arrest 73/2003 waarin het Hof ‘bijzondere modaliteiten’ toelaat in het geval van behoud van provinciale kieskringen teneinde de belangen van de Nederlandstaligen en de Franstaligen in de vroegere provincie Brabant te vrijwaren (supra, V).⁸⁵ Een grote kieskring die twee provincies en Brussel omvat, zou kunnen opgevat worden als zo’n ‘bijzondere modaliteit’. De Raad van State acht het nodig de aandacht te vestigen op zijn twijfels omtrent een zodanige interpretatie.⁸⁶ hij wijst erop dat de woorden ‘bijzondere modaliteiten’ in hun gebruikelijke betekenis moeten gelezen worden, dit wil

⁸³ Wetsvoorstel tot wijziging van het Kieswetboek en de wet van 23 maart 1989 betreffende de verkiezing van het Europese Parlement teneinde, voor de verkiezingen van de Kamer van volksvertegenwoordigers, van de Senaat en van het Europees Parlement, een kieskring in te stellen die bestaat uit de administratieve arrondissementen Brussel-Halle-Vilvoorde, Nijvel en Leuven. *Parl. St.*, Kamer 2004-2005, nr. 1375/1.

⁸⁴ Advies nr. 37.730/AV van 9 november 2004. *Parl. St.*, Kamer 2004-2005, nr. 1365/2, nr. 14.

⁸⁵ Arbitragehof, 73/2003, 26 mei 2003, B.9.7.

⁸⁶ Advies nr. 37.730/AV van 9 november 2004. *Parl. St.*, Kamer 2004-2005, nr. 1365/2, nr. 14.

zeggen dat de bijzondere modaliteiten steeds een accessorium moeten zijn van de hoofdooplossing die erin bestaat zich te schikken naar de algemene voorkeur voor een indeling van de kieskringen overeenkomstig de provinciegrenzen. Het is verre van zeker dat de verwijzing van het Arbitragehof zelf naar de 'oude provincie Brabant'⁸⁷, voldoende grond oplevert om de 'bijzondere modaliteiten' op te vatten als een hint van het Arbitragehof om alle kieskringen in die oude provincie Brabant samen te voegen.⁸⁸

Naast de kritiek die de Raad van State heeft, is het ook nog maar de vraag of dit voorstel wel een echte oplossing inhoudt voor het dieper onderliggend probleem. Dat de Vlamingen een splitsing van B-H-V eisen kadert in een gevoel dat Halle-Vilvoorde door de Franstalige Brusselse politici gezien wordt als 'wingewest' voor Brussel. Door de Vlamingen in Waals-Brabant nu ook de kans te geven te stemmen voor Nederlandstalige partijen en die stemmen op te tellen bij die van de rest van Brabant, verandert men natuurlijk niet de situatie in Halle-Vilvoorde. Het is precies de link tussen Franstalig Brussel en Franstalig Halle-Vilvoorde die men wil doorknippen. Men kan niet tegemoet komen aan de eisen van één groep Vlamingen door aan een andere groep Vlamingen iets te geven waar ze in feite niet om gevraagd hebben.

8° Wetsvoorstel Milquet e.a. van 14 oktober 2004⁸⁹ en wetsvoorstel Giet e.a. van 14 oktober 2004.⁹⁰

Deze wetsvoorstellen zijn op enkele punten na identiek en voorzien in dezelfde oplossing voor het probleem Brussel-Halle-Vilvoorde. De indieners stellen voor om terug te keren naar de indeling van het grondgebied in kiesarrondissementen, zoals die bestond vóór de wetten van 13 december 2002. De mogelijkheid tot apparentering tussen verschillende kieskringen in dezelfde provincie wordt onverkort opnieuw ingevoerd, de kiesdrempel wordt wel behouden.

Men maakt in beide voorstellen wel van de gelegenheid gebruik om de opdeling in kiesarrondissementen toch enigszins aan te passen.⁹¹ De Raad van State, afdeling wetgeving, heeft, in zijn advies over beide voorstellen, geen

⁸⁷ Arbitragehof, 73/2003, 26 mei 2003, B.9.7.

⁸⁸ Advies nr. 37.730/AV van 9 november 2004. *Parl. St.*, Kamer 2004-2005, nr. 1365/2, nr. 14.

⁸⁹ Wetsvoorstel tot wijziging van het Kieswetboek en de bijlage daarbij, ingediend door mevrouw Milquet en de heren Wathelet en Viseur. *Parl. St.*, Kamer 2004-2005, nr.1385/1.

⁹⁰ Wetsvoorstel tot wijziging van het Kieswetboek en de bijlage daarbij, ingediend door mevrouw Lalieux, Lambert, Belhouari en de heren Giet, Mayeur en Boukourna. *Parl. St.*, Kamer 2004-2005, nr. 1384/1.

⁹¹ Zo wordt in het voorstel van de PS de provincie Namen opgedeeld in Namen en Dinant-Philippeville en zou er in het voorstel van de CDh in de provincie West-Vlaanderen nog slechts twee kiesarrondissementen bestaan i.p.v. drie: Brugge-Diksmuide-Ieper-Oostende en Kortrijk-Roeselare-Tielt i.p.v. Brugge, Kortrijk-Roeselare-Tielt en Veurne-Diksmuide-Ieper-Oostende.

enkele hinderpaal gezien die de voorgestelde terugkeer zou kunnen verhinderen. Doordat Brussel-Halle-Vilvoorde niet meer de uitzondering zou zijn op het principe van provinciale kieskringen, doet dit voorstel het ‘nieuwe gegeven’ vervallen, waarop het Arbitragehof zijn kritiek gebaseerd had. Wanneer de oude arrondissementen zouden terugkeren, meent de Raad van State dat het Arbitragehof zijn oude rechtspraak, zoals verwoord in het arrest 90/94 (supra, I) zou hernemen en de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde opnieuw zou aanvaarden. “Er bestaat dus geen enkel grondwettelijk bezwaar tegen het herstel van die opdeling (...) Geen enkele hogere rechtsregel staat eraan in de weg dat die vorige situatie wordt hersteld.”⁹²

Ook hier is de vraag of dit, vanuit politiek oogpunt dan, wel een haalbare kaart is. Vele Vlaamse politici hebben immers al laten verstaan dat een ‘terug naar af-scenario’ niet te bespreken valt. Beide wetsvoorstellen zijn nog hangende in de Kamer.

9° Wetsvoorstel De Crem e.a. van 26 mei 2005.⁹³

Dit wetsvoorstel is het meest recente in zijn soort en is een verfijning van het wetsvoorstel van de fractieleiders (zie supra VI, 6°), dat op zich een verfijning is van het wetsvoorstel Bonte e.a. (zie supra VI, 3°). De auteurs lichten toe dat zij rekening gehouden hebben met het advies van de Raad van State over het wetsvoorstel van de fractieleiders.

Eerst en vooral sleutelen zij op hun beurt aan de modaliteiten voor het berekenen van de kiesdrempel: wat betreft de berekening voor de verdeling van de rechtstreekse zetels wordt geen rekening gehouden met de mogelijke apparentering. Voor wat de aanvullende zetelverdeling betreft voor hiermee wel rekening gehouden. Op die manier wordt dus een specifieke “apparenteringsdrempel” ingesteld die op zich te verantwoorden is aangezien bij een “bijzondere modaliteit” ook een bijzondere uitwerking kan horen.

De Raad had voorts laten verstaan dat er geen bezwaren zijn tegen het systeem van apparentering op zich (een gegeven waarop de auteurs sterk hameren in hun toelichting), maar dat er zonder redelijke verantwoording geen reden was om die apparentering enkel toe te laten tussen Brussel en Vlaams-Brabant enerzijds en Brussel en Waals-Brabant anderzijds en niet tussen Vlaams-Brabant en Waals-Brabant. Het is die verantwoording die de indieners met hun wetsvoorstel willen geven. Zij trachten aan te tonen dat er een evenredigheid bestaat tussen het door hen nagestreefde doel, nl. “het instellen van kieskringen

⁹² Advies nr. 37.735/AV van 7 december 2004. *Parl. St.*, Kamer 2004-2005, nr. 1365/2, nr. 10.

⁹³ Wetsvoorstel tot wijziging van de kieswetgeving met het oog op de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde, *Parl. St.*, Kamer 2004-2005, nr. 1808/001.

in de voormalige provincie Brabant die samenvallen met de grenzen van de provincie Vlaams- en Waals-Brabant en het administratief arrondissement Brussel”⁹⁴ en het door hen daartoe in het leven geroepen onderscheid in behandeling, nl de onmogelijkheid van lijstenverbinding tussen Vlaams- en Waals-Brabant. Zij wijzen op het fundamenteel verschil tussen het tweetalige Brussels Gewest en de ééntalige provincies Vlaams-Brabant en Waals-Brabant. Het is volgens de auteurs logisch een verbinding toe te staan tussen een Nederlandstalig gebied en een gebied waar Nederlands één van de officiële talen is of tussen een Franstalig gebied en een gebied waar Frans één van de officiële talen is. Veel minder logisch vinden zij een verbinding tussen twee gebieden waar geen enkel verband is tussen de officiële talen. Het onderscheid dat zij maken is dus objectief (geen voorkeursmaatregelen voor de Nederlandstaligen) en gewettigd door een rechtmatig doel.

Het mag duidelijk zijn dat de indieners beseffen dat zij hier “op het bot” van de kieshervorming zitten. Zonder apparentering wenst geen enkele Vlaamse partij de verticale splitsing door te voeren uit schrik Brussel te verliezen. Waar men eerst nog trachtte Franstalige lijsten uit te sluiten van deze apparentering (met de zgn. taalverklaring) heeft men snel ingezien dat dit onvermijdbaar discriminaties in het leven roept. Nu het een uitgemaakte zaak is dat ook Franstalige partijen gebruik zullen kunnen maken van de apparentering, moeten Vlaamse partijen ervoor op hun hoede zijn dat de Franstalige lijsten geen gouden zaak doen aan de splitsing van het arrondissement B-H-V aangezien de weg naar het vroegere arrondissement Leuven nu ook breed voor hen open ligt. Wanneer men lijstenverbinding tussen Vlaams- en Waals-Brabant zou toestaan, zou men in een situatie verzeild geraken die nadeliger is voor de Vlamingen dan de situatie voorheen (waarin het arrondissement Leuven altijd “beschermd” is geweest tegen Franstaligen aangezien lijstenverbinding niet mogelijk was tussen Leuven en Nijvel). De indieners zijn zich hiervan terdege bewust en trachten dan ook met een uitvoerige verantwoording de Raad van State ervan te overtuigen dat zij aan zijn kritiek tegemoet zijn gekomen. De Raad van State heeft zich tot op dit moment nog niet uitgesproken over dit voorstel.

VII. Andere oplossingen.

De wetsvoorstellen hierboven uiteengezet overspannen niet alle mogelijke oplossingen voor het probleem Brussel-Halle-Vilvoorde. Het zijn wel de meest logische en politiek realistische, doch andere voorstellen zijn reeds gedaan vanuit academische hoek. Het zijn dan vooral de Franstaligen die in het arrest van het Arbitragehof binnenste buiten keren om, zonder de splitsing van het

⁹⁴ Wetsvoorstel tot wijziging van de kieswetgeving met het oog op de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde, *Parl. St.*, Kamer 2004-2005, nr. 1808/001, 9.

arrondissement, tot een oplossing te komen. Zo geeft professor Hugues Dumont nog twee mogelijkheden.⁹⁵

Ten eerste meent hij dat er in feite ook helemaal niets kan gebeuren. Het Arbitragehof heeft de wetgever verweten dat hij geen verantwoording gaf voor een verschillende behandeling van het kiesarrondissement B-H-V t.o.v. de andere kieskringen. Wanneer de wetgever nu simpelweg een aanvaardbare verantwoording zou geven aan het Arbitragehof (bescherming van de Franstalige minderheid in de rand rond Brussel), zal het Arbitragehof deze verantwoording eerst dienen te onderzoeken. De regering heeft de kans nog niet gehad zulke verantwoording te geven, vermits zij niet op voorhand kon weten dat het Arbitragehof de wetgeving net op dit punt zou bekritisieren.

Dumont ziet nog een tweede mogelijkheid die erin bestaat de ‘verschillende behandeling’ in de Grondwet in te schrijven. Het Arbitragehof had namelijk geoordeeld dat door de gemeenschappelijke lijsten in Leuven en Brussel-Halle-Vilvoorde het grondwettelijk bepaalde aantal zetels van Leuven niet gegarandeerd zou zijn, wat een schending van art. 63 G.W. zou betekenen. Wanneer men nu die gemeenschappelijke lijsten in ar. 63 G.W. zou inschrijven, zou het probleem eveneens van de baan zijn.⁹⁶ Het Hof toetst immers geen Grondwetsartikelen aan de Grondwet.⁹⁷ Deze oplossing is natuurlijk de makkelijkste. Hoe kan men een strijdigheid met de Grondwet beter aanpakken dan door de Grondwet simpelweg te veranderen. Recent liet ook de premier verstaan dat deze piste tot de mogelijkheden behoort. In plaats van B-H-V te splitsen en daarvoor compensaties toe te kennen aan de Franstaligen, zou men B-H-V niet splitsen (daarvoor de Grondwet aanpassen) en compensaties toekennen aan de Vlamingen. Deze compensaties liggen dan waarschijnlijk in een overheveling van bevoegdheden naar de deelstaten, bijvoorbeeld ontwikkelingssamenwerking of verkeer. De vraag is nog maar of Franstaligen deze bevoegdheden zullen willen afstaan voor die ‘enkele’ kiezers in Halle-Vilvoorde. Vooral de PS zal daar niet voor te vinden zijn, vermits zij niet zoveel kiezers te verliezen heeft in de rand rond Brussel. Bovendien zullen de Vlaamse partijen niet tevreden zijn met ‘kruimels’ als verkeer of ontwikkelingssamenwerking. Ook in dat geval zal er nog druk moeten onderhandeld worden.

Het mag duidelijk zijn dat er verschillende oplossingen mogelijk zijn en dat het arrest van het Arbitragehof in die zin als een ‘voor elk wat wils-arrest’ kan gelezen worden. Doch, ondanks het grote aantal voorstellen, kunnen er slechts enkelen tot de politiek haalbare gerekend worden. Het enige voorstel dat

⁹⁵ H. Dumont, “Un faux problème, un vrai révélateur”, *La Libre Belgique* 8 september 2004.

⁹⁶ De meest recente verklaring tot herziening van de Grondwet maakt zo’n wijziging mogelijk. ‘Ontwerp van verklaring tot herziening van de Grondwet’ van 4 en 9 april 2003, *B.S.* 10 april 2003, 18319 tot 18321. Bovendien beschikt de Paarse regering Verhofstadt II, indien ze de steun krijgt van ECOLO over de vereiste 2/3 meerderheid en de ½ meerderheid in elke taalgroep.

⁹⁷ Cass. 12 februari 1996, www.cass.be

virtueel een meerderheid heeft in de Kamer, is het voorstel van de fractieleiders (supra, VI, 6°). Het gaat slechts om een gewone meerderheid, doch die volstaat om het Kieswetboek te wijzigen. Recente ontwikkelingen in het dossier tonen echter aan dat de Vlaamse partijen in de federale regering niet van plan zijn de splitsing ‘door te drukken’, wat enorme risico’s voor het voortbestaan van de regering met zich mee zou brengen. Wanneer Vlaamse partijen hun willetje zonder meer zouden doordrijven, zouden de Franstalige partijen immers gebruik maken van art. 54 G.W. dat in de zogenaamde ‘alarmbelprocedure’ voorziet. Het artikel geeft aan een taalgroep de mogelijkheid om een heikel dossier naar de regeringstafel door te schuiven wanneer hij meent dat een wetsontwerp of wetsvoorstel de verhoudingen tussen de gemeenschappen ernstig in het gedrang kan brengen. Drie vierden van de leden van een taalgroep moet daartoe dan een met redenen omklede motie indienen. Wanneer de Vlamingen aan hetzelfde zeel zouden trekken om B-H-V te splitsen, zullen Franstaligen ongetwijfeld samen aan de alarmbel trekken. Op dat ogenblik is het aan de regering om een oplossing te zoeken met haar voortbestaan als inzet. Het ziet er dus naar uit dat men tot een compromis op z’n Belgisch zal komen na lange onderhandelingen. Welke ‘prijs’ er tegenover de splitsing van het arrondissement voor de Franstaligen zal weggelegd zijn, valt af te wachten. In stoere verklaringen eisen deze alvast de uitbreiding van Brussel, of tenminste een mogelijkheid voor Franstaligen in de rand rond Brussel om zich in te schrijven in Brussel voor de verkiezingen.

VIII. Tot slot.

Dit seminariewerk heeft een situatieschets willen geven van de problematiek rond het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde en de mogelijke oplossingen voor deze problematiek. Hoewel sommige van de voorstellen politiek volledig haalbaar zijn (vooral dan het voorstel van de fractieleiders en het voorstel van de PS/CDh), lijkt een akkoord in het dossier nog niet voor morgen. Bij de vorming van de Vlaamse regering drukten alle deelnemende partijen aan die regering (VLD, SP.a-SPIRIT en CD&V-N-VA) hun wens uit de splitsing van het kiesarrondissement onmiddellijk door te voeren. Deze wens was vooral bedoeld voor de partners die ook in de federale regering zitten, met name VLD en SP.a-SPIRIT. Zij zouden de belofte die ze op Vlaams niveau gedaan hadden, concreet moeten maken in de federale regering. Met ‘onmiddellijke splitsing’ bedoelde men dat men een wetsvoorstel zou indienen (het wetsvoorstel van de fractieleiders) en dit een ‘gewone’ behandeling zou geven in de Kamer waarna alle Vlaamse partijen dit voorstel unaniem zouden goedkeuren.

Echter, zo simpel bleek dat niet. VLD en SP.a-SPIRIT kregen hun federale Waalse partners en met name de MR (die veel stemmen haalt bij Franstalige

kiezers in de Brusselse rand) niet overtuigd. De behandeling in de Kamercommissie wordt op dit ogenblik op alle mogelijke manieren vertraagd, terwijl men op regeringsniveau tot een oplossing tracht te komen na onderhandelingen met de Franstaligen. De tijd tikt echter, want de CD&V en vooral haar Vlaams-nationalistische kartelpartner N-VA (die beiden op Vlaams niveau regeren en op federaal niveau in de oppositie zitten) willen een onvoorwaardelijke uitvoering van hun regeerakkoord. Wanneer het probleem helemaal op de spits zou gedreven worden, dreigt er naast een crisis in de federale regering (vice-premier Vandelanotte heeft al laten verstaan dat een regeringscrisis onvermijdelijk zal zijn indien er geen oplossing uit de bus komt), ook een groot probleem in de Vlaamse regering. De niet uitvoering van het Vlaams regeerakkoord vanwege de VLD en SP.a-SPIRIT, zou kunnen leiden tot dezelfde dissidentie in andere dossiers vanwege CD&V en N-VA. Verschillende Vlaamse parlementsleden (tot op heden 13) van deze fracties hebben hun steun aan de Vlaamse regering in het parlement al opgezegd door zich systematisch te onthouden bij stemmingen over beleidsverklaringen. Een eventuele val van de Vlaamse regering is ongezien en zou voor veel problemen zorgen, vermits deze situatie niet voorzien is in de Grondwet en vervroegde verkiezingen voor het Vlaams Parlement niet mogelijk zijn (het Vlaams parlement is een legislatuurparlement). Bovendien zijn de voorstanders van een snelle splitsing van B-H-V niet gediend met een Vlaamse regeringscrisis, vermits dat de federale regering nog meer de kans zou geven het dossier op de lange baan te schuiven. CD&V en vooral N-VA bevinden zich bijgevolg in een zeer moeilijke situatie. Ofwel stappen ze uit de Vlaamse regering, waardoor ze trouw zouden blijven aan hun beloften van vóór de verkiezingen van 13 juni 2004 en vooral aan hun achterban, ofwel gunnen ze de federale regering meer tijd om de kwestie op te lossen in de hoop dat er een oplossing komt die hen gezichtsverlies bespaart. De regering Leterme I heeft recent in onbedekte termen aangegeven de laatste piste te willen bewandelen en de regering Verhofstadt zoekt naarstig verder.